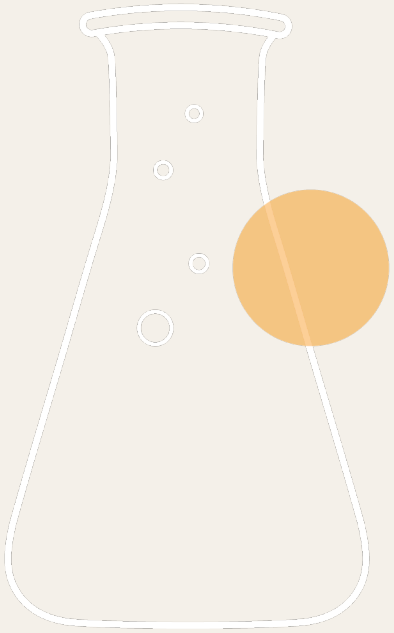
Välkommen!

Länk till dagens presentation

https://www.su.se/kemilararnas-resurscentrum/kemisäkerhet/material-från-säkerhetskurser-1.665761

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Distanskurs – kemisäkerhet för ämneslärare

10 + 17 februari 2026

Cecilia Stenberg, KRC cecilia@krc.su.se

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Dag		Innehåll
10 februari	13.30	Uppstart om kemikalielagstiftning kemikalieförteckning
	14.45	märkning
	15.30	Substitution och förvaring
	17.00	Sluttid
17 februari	08.00	Riskbedömning
	08.45	Avfallshantering
	09.30	Rutiner och information
	10.45	Fördelning av arbetsuppgifter
	11.30	Sluttid

Vi lägger in pauser på 5–10 minuter cirka en gång i timmen.

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

I vilka flaskor och skåp ska kemikalierna förvaras?

Hur ofta ska nödduschar och ögonduschar kontrolleras?

Blir kemikalier gamla? När ska de kasseras?

Image by brgfx on Freepik

Vad kan man (inte) hälla ut i vasken?

Måste vi riskbedöma alla laborationer?

Hur ska arbetsuppgifter fördelas?

Stockholms universitet

KRC Kemilärarnas resurscentrum

Varför behöver vi ens tänka på kemisäkerheten och arbetsmiljön?

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Kemikalier behövs i undervisningen

Ur Centralt innehåll i kemi för åk 4–6 Lgr22

- Vanliga kemikalier i hemmet. Deras användning och påverkan på miljön och människan samt hur de är märkta och bör hanteras.

Ur Centralt innehåll i kemi för åk 7–9 Lgr22

- Separations- och analysmetoder, till exempel filtrering, fällning, pH-mätning och identifikation av ämnen,
- Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande, värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter.

→ Kommentarmaterial till kursplanen i kemi – grundskolan - Skolverket

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

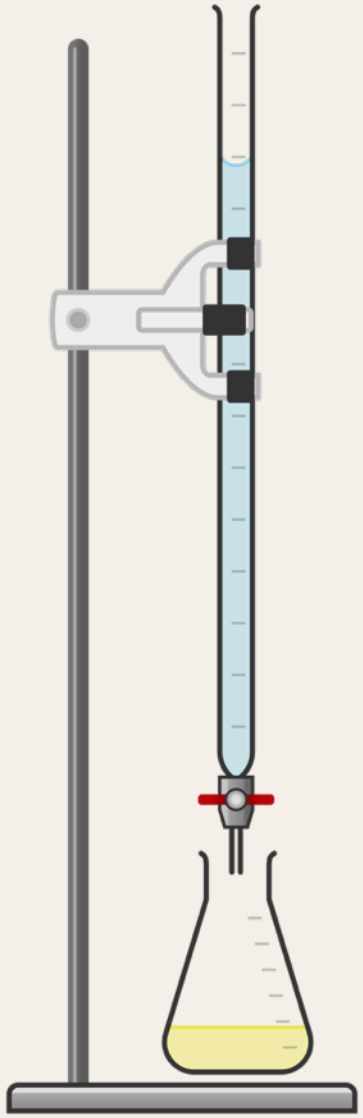

Bild: KRC (ritad i Chemix)

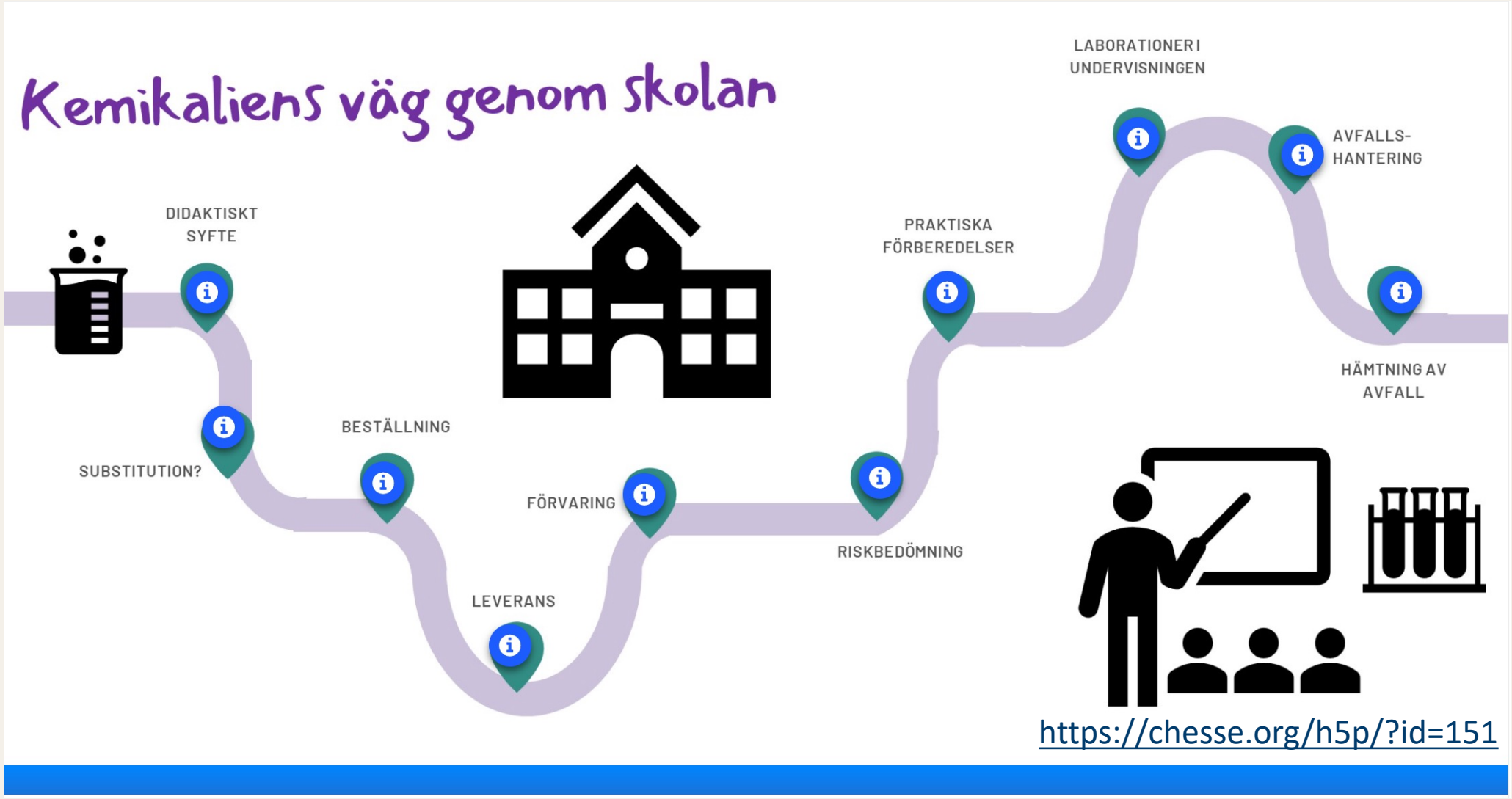
Kemikalier behövs i undervisningen

Gymnasieskolan Thoren Business School Stockholm – förbjöds undervisa Naturvetenskapligt program, enligt Skolinspektionens beslut (2024-05-20)

”Undervisningen har endast vid ett fåtal tillfällen innefattat naturvetenskapliga arbetsmetoder som innefattar att utföra experiment där **eleverna givits möjlighet att hantera kemikalier.”**

Kommentarmaterial från Skolverket för Kemi (Gy25)

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Poll 1

→ https://chesse.org/sv/

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet

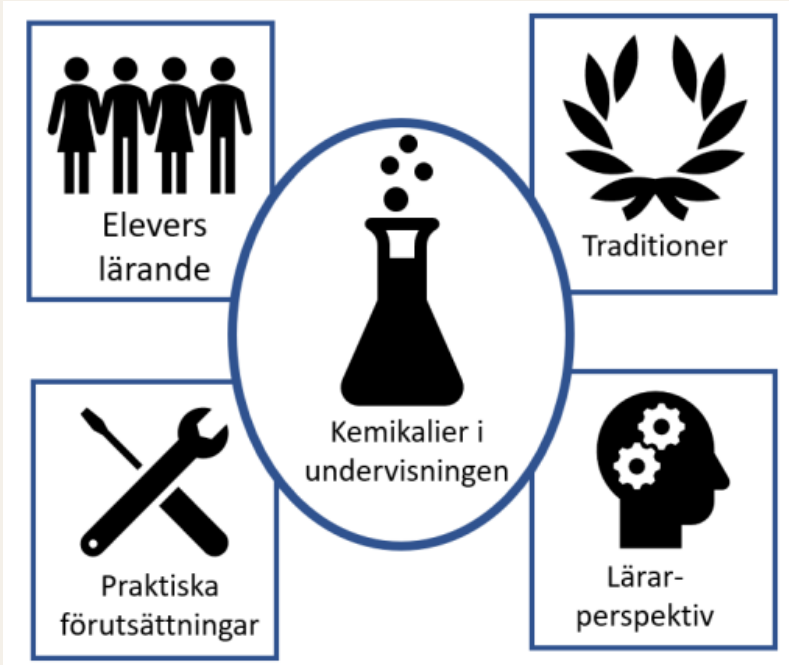
KRC Kemilärarnas resurscentrum

Didaktiska resonemang om användningen av kemikalier i gymnasieskolan

Elevers lärande
- Illustrera begrepp och fenomen
- Naturvetenskapligt undersökande arbetssätt
- Hantering av farliga kemikalier

Praktiska förutsättningar
- Organisation
- Kollegiala beslut om skolans kemikalier

Traditioner inom kemiundervisningen

Lärarperspektiv
- Lärarstrategier
- Kunskaper och attityder gällande farliga kemikalier
- Lust

→ Olander, Stenberg, Stenlund, Andrée (2023) J. Chem. Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Tankestopp

Frågor eller reflektioner?

Skriv gärna i chatten!

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Kemikalielagstiftningen – vårt ”säkerhetsbälte”

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Myndigheter med relevant koppling till skolans kemikaliehantering

Myndighetsområde	
Arbetsmiljö	Arbetsmiljöverket
Brandfarliga och explosiva ämnen	Myndigheten för civilt försvar
Yttre miljö och avfall	Naturvårdsverket
Ämnesplaner	Skolverket
Information till producenter	KEMI Kemikalieinspektionen

Myndigheterna,

- tar fram föreskrifter och allmänna råd,
- gör inspektioner och tillsyn,
- har inte skyldighet att aktivt informera.

Regelverket omfattar allt arbete med kemikalier – både i och utanför klassrummet

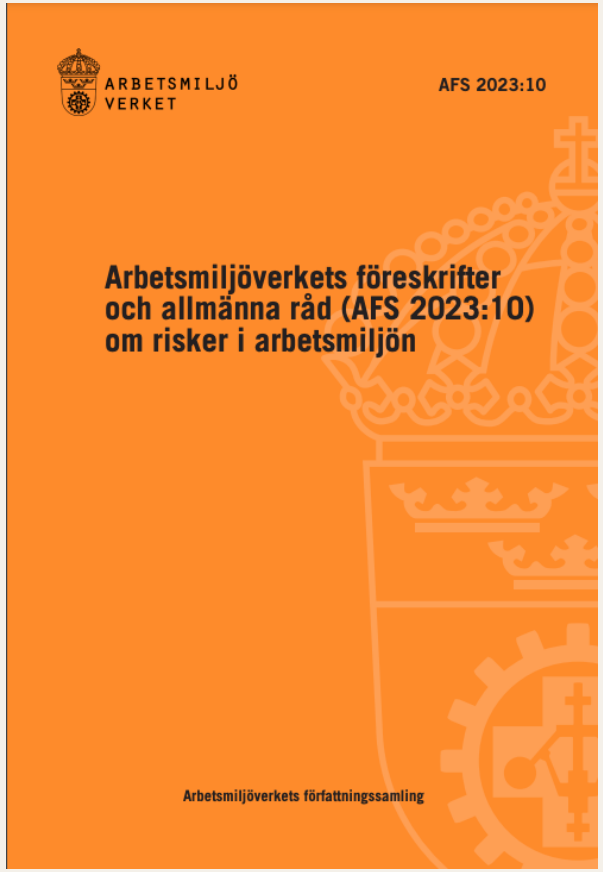
Poll 2

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Arbetsmiljöverket (AV)

Ny regelstruktur 2025-01-01

- Om utformning av arbetsplatser AFS 2023:12
- Om personlig skyddsutrustning AFS 2023:11
- Risker i arbetsmiljön 2023:10
- Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) (AFS 2023:1)
- Om planering och organisation av arbetsmiljöarbete – AFS 2023:2

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

AFS 2023:11 Personlig skyddsutrustning

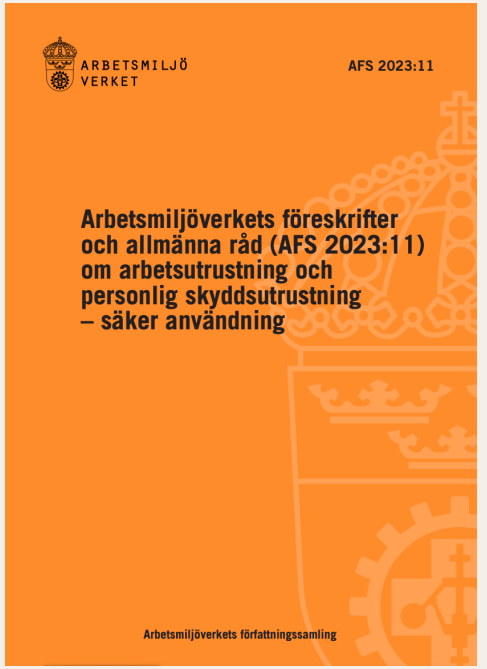
→ Att välja rätt personlig skyddsutrustning (AV)

→ AFS 2023:11

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

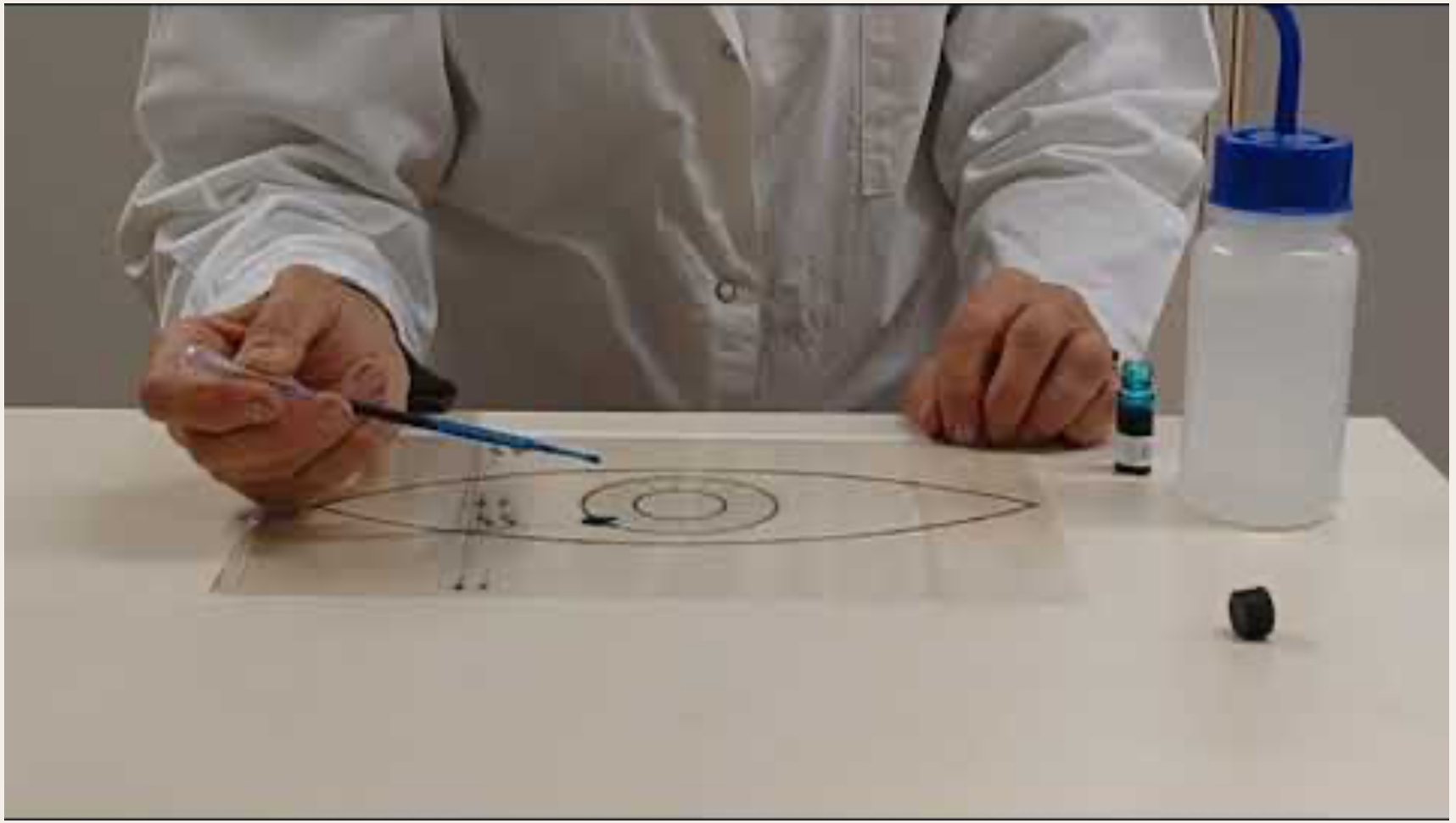
AFS 2023:11 Personlig skyddsutrustning

Ögat med salpetersyra

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

AFS 2023:11 Personlig skyddsutrustning

Ögat med lins

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

AFS 2023:12 Utformning av arbetsplatsen

Bild 1: *Stationärt dragskåp från CiAB (Foto: Christian Killiner)*

- Första hjälpen, kontaktinformation (kap 6, §16–17)
- Nöddusch, ögonduschar (Kap 6, §18-21)
- Brandsläckare
- Brandfiltar
- Dragskåp
- Skyltning (kap 7 samt bilaga 3)
- Nödutgångar
- Utrymningsplan

→ Artikel om dragskåp med filter, Killiner, IB1-2022

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Diskussion i mindre grupper

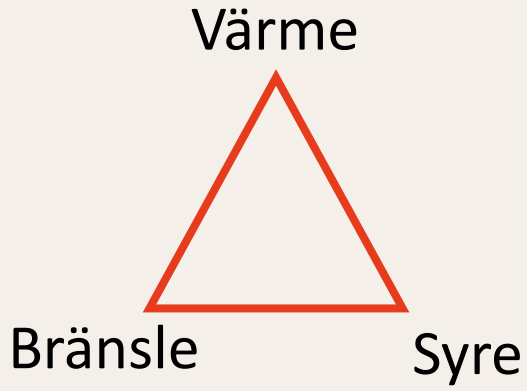
Hur är din arbetsplats utformad?

Har ni dragskåp, fast ögonduschar etc?

Finns ett särskilt prepprum för lärarna som är bra utrustat för lärarens förberedelsearbete?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Kan eldundervisning jämföras med simundervisning?

→ Acetylenframställning

→Davys gruvlampa

→Pulver som brinner

→Bensin och fotogen (Filmad version)

→Etanol i PET-flaska

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Oxiderande och brandfarliga ämnen

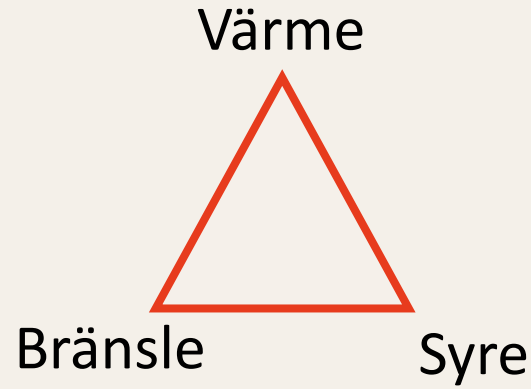
- I en kemisk reaktion bidrar ett oxiderande ämne med syre i vilket ett bränsle brinner.
- På den enklaste nivån kan oxidationsmedlet vara luft, gasformigt eller flytande syre.

Brandfarlig

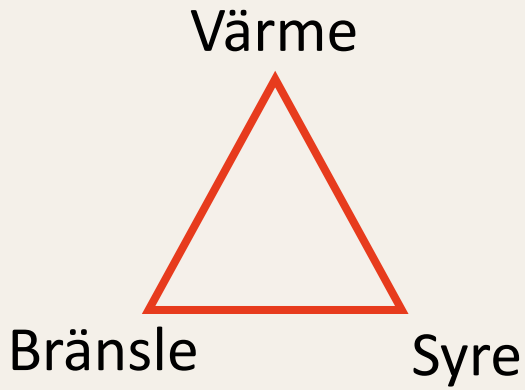

Oxiderande

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Kan eldundervisning jämföras med simundervisning?

→ Acetylenframställning

→Davys gruvlampa

→Pulver som brinner

→Bensin och fotogen (Filmad version)

→Etanol i PET-flaska

Elden flyger genom klassrummet när prisbelönte läraren Christian Killiner blåser niktpulver genom ett elrör. Se och hör hur det låter i klippet. Foto: Tommy Bergman/SVT

Godis och färgglad eld – Christians showiga lektioner prisas - P4 Stockholm | Sveriges Radio (250310)

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Myndigheten för civilt försvar (MCF)

Myndigheten för civilt försvar

(Före 2026: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB))

- Hantering och förvaring av brandfarliga gaser, vätskor, brandreaktiva och explosiva ämnen MSBFS 2020:1
- Verksamheten som har mer än 2 liter gasol (4 små campingflaskor) behöver tillstånd
  → Föreståndare för brandfarlig vara
  → MSB: Gasol i skolor

Poll 3

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

BRANDFARLIGA VAROR
Föreståndare

Denna information är riktad till dig som är föreståndare för hantering av brandfarliga gaser och vätskor, och till dig som är

att se till att personalen får den utbildning och fortbildning de behöver för detta. Det är också viktigt att följa upp att hanteringen sker på ett betryggande sätt.

Observera att föreståndaransvaret inte innebär ett

CheSSE.org/sv/ om brandfarliga och explosiva varor

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Explosiva blandningar

Fasta eller flytande ämnen eller blandningar som i sig själva genom kemisk reaktion kan alstra gaser med sådan temperatur och sådant tryck, samt med sådan hastighet att de kan skada omgivningen.

Rolf Weinander, Artikel i KRC:s IB nr 1 2020

Arbete med explosiva blandningar kräver tillstånd från MSB. I MSFBS 2025:2 finns exempel på demonstrationer som kan genomföras utan särskilt tillstånd.

→ Mer information

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Sprängämnesprekursorer

…ämnen som kan användas som utgångsämnen vid sprängämnestillverkning.

- Försäljning av prekursorer. EU-förordning 2019/1148.
- Krav på slutanvändarförsäkring vid inköp
- Krav på att rapportera: stölder, försvinnanden samt ”misstänkta transaktioner” inom 24 timmar.

T.ex. att någon som försöker få tillgång till prekursorer (som inte borde ha det) prekursor@polisen.se eller 114 14

Polisen

Bilaga I	Bilaga II
Väteperoxid	Aceton
Salpetersyra	Kalium**nitrat**
Kaliumklorat	Natrium**nitrat**
Natriumklorat	Kalcium**nitrat**
Kaliumperklorat	Kalciumammonium**nitrat**
Natriumperklorat	Magnesium**nitrat**
Svavelsyra	Aluminiumpulver
Ammonium**nitrat**	Magnesiumpulver

Exempel på prekursorer från bilaga I och II i 2019/1148.

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

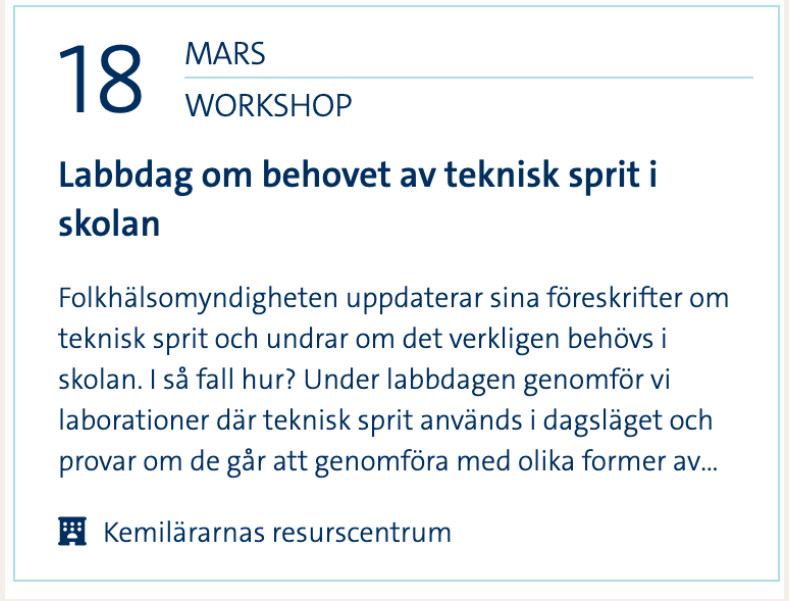
Etanol i skolan

Ur Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat (HSLF-FS 2022:63)

Folkhälsomyndigheten

Utöver vad som anges i alkohollagen,6 kap 5 § om vem som har rätt att köpa teknisk sprit gäller följande:

- Den som bedriver verksamhet enligt skollagen (2010:800) och behöver teknisk sprit till undervisningen får köpa högst 15 liter teknisk sprit per kalenderår.
- Mängden inköpt och förbrukad teknisk sprit* ska dokumenteras skriftligt som ska sparas i minst två år.

* Teknisk sprit ska vara denaturerad. Undantag görs för kemisk syntes och analys samt för preparation av DNA och RNA, samt extraktion vid labbverksamhet.

Angående tillverkning av etanol i skolan: Läs artikel i KRC:s IB nr 1 2022

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Diskussion i mindre grupper – Dela med er av era erfarenheter

Har du erfarenhet av att söka tillstånd till exempel för tillverkning av explosiva blandningar?

Hur undervisar du eleverna om kemisäkerhet?

Bra tips?

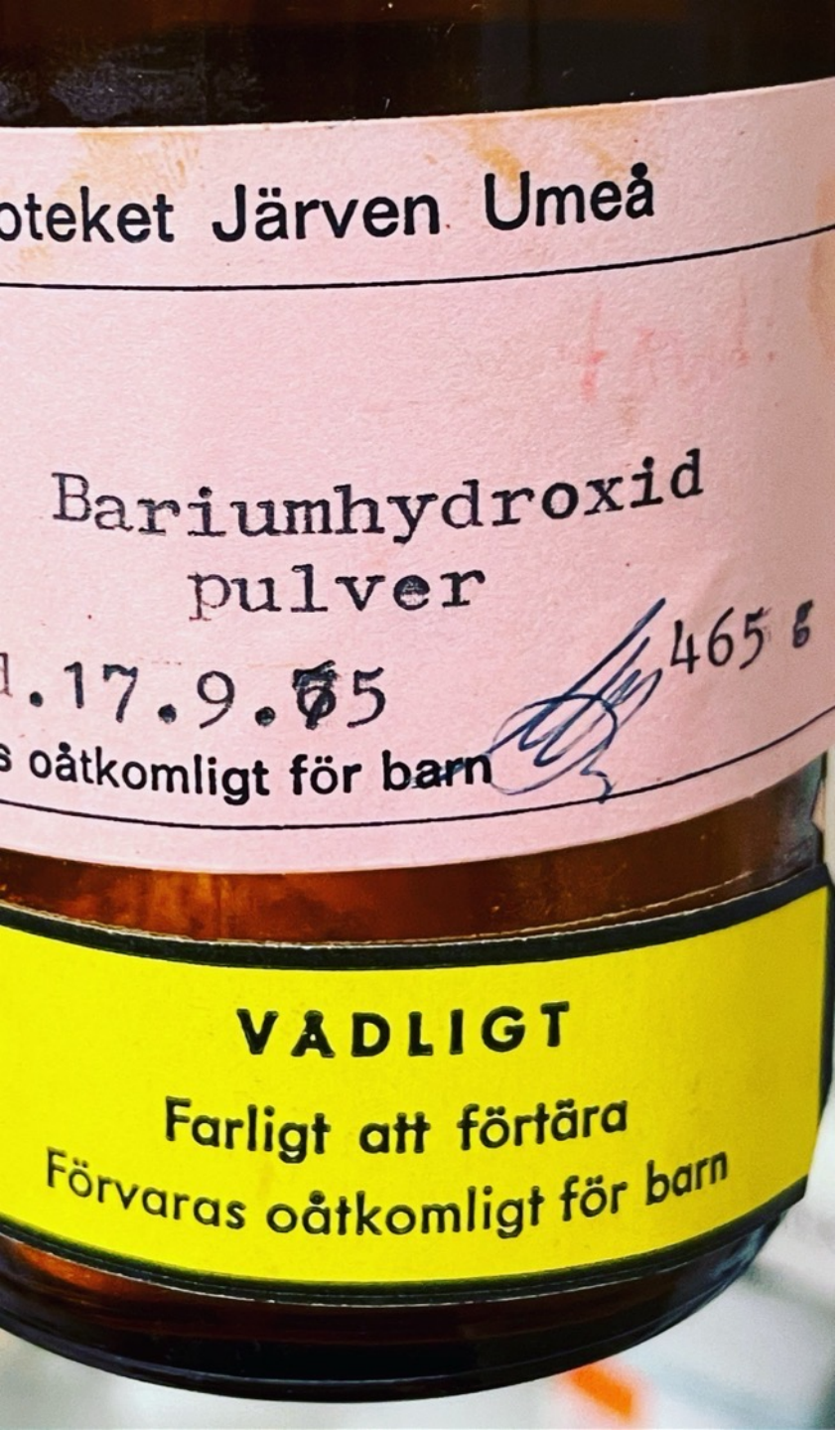
Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Paus 10 minuter

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Exjobb 2022 om kemikaliehantering i Umeåskolor

"Förväntas jag kunna det här?"

TEXT: SUZANNE BRUKS

Vad blir konsekvenserna av att kemilärare examineras utan tillräcklig utbildning i kemisäkerhet och säker kemikaliehantering? Som lärarstudent valde Suzanne Br mensarbete att undersöka lärares förmåga att efterleva säkerhetsföreskrifter kemiundervisningen.

ALLA HAR NOG VARIT MED OM ATT BEGÅ MISSTAG vid laborationer i sin kemiutbildning. Själv lyckades jag under mitt andra år som högskolestudent i kemi hälla cinnober (*kvicksilversulfid, HgS, red. anm.*) i behållaren för koncentrerad saltsyra istället för i avfallsbehållaren för kvicksilverföreningar. Avfallsbehållaren försvann ut ur laborationssalen och blev någon annans huvudbry den dagen.

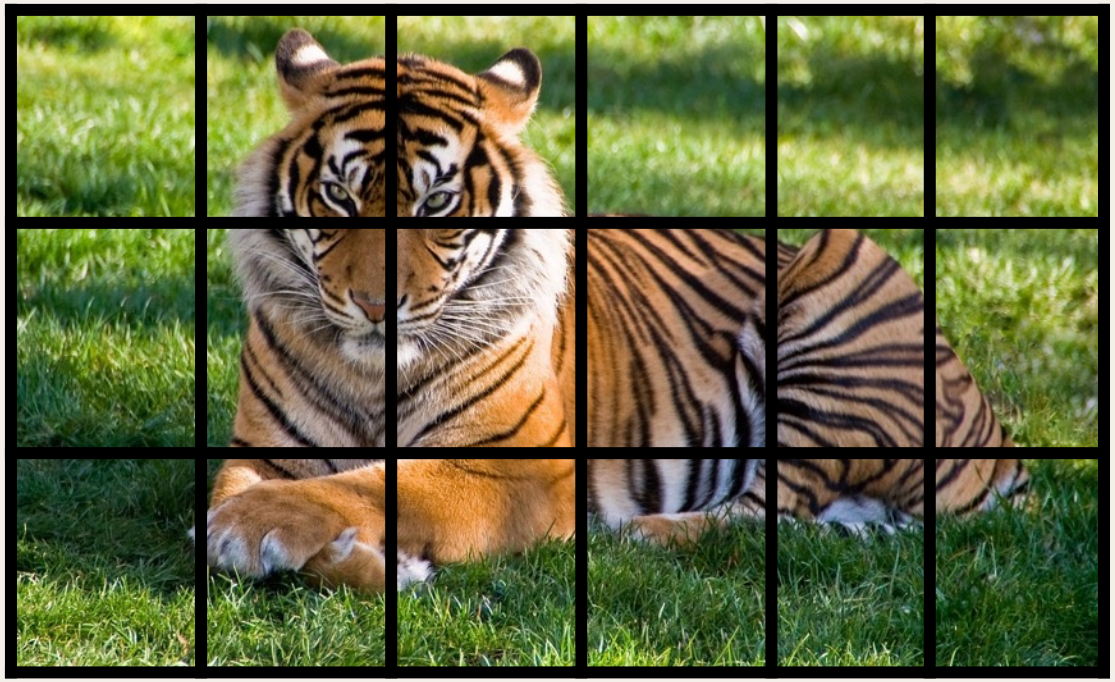
Några år senare står jag som blivande kemilärare och undervisar tankspridda elever, och inser att avfallshantering plötsligt är mitt eget huvudbry, men att jag aldrig riktigt fått lära mig hur man gör. Vem ringer man när avfallsbehållarna är fulla? Hur ser

säkerhetsföreskrifter som gäller i kemiund
dien konstruerades en checklista på 54 pu
olika föreskrifter från Arbetsmiljöverket
skolans kemiundervisning. I checklistan i
gashantering, klassrummets utformning
sonlig skyddsutrustning och avfallshanteri
terades. De skolor som fick flest antal (2
antal (10/54) anmärkningar valdes ut för
Syftet med intervjuerna var att undersök
två skolor gemensamt identifierade som a
utrymme för ett effektivt och hållbart kem

→ Artikel i KRC:s IB (2023), nr 1

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Kemikalier med farliga egenskaper

Foton: Hämtade från commons.wikimedia.org

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

CLP – Faroangivelser (H-fraser) och faropiktogram

Översikt faroangivelser **H-fraser** (hazardous)

FRAS	FAROKATEGORI
H200–H299	Fysikalisk fara
H300–H399	Hälsofara
H400–H499	Miljöfara

Till H-fraserna hör några fraser med kompletterande information, till exempel EUH066 Upprepad kontakt kan ge torr hud eller hudsprickor.

→ CheSSE om märkning

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Förteckning av kemikalier

6 § [AFS 2023:10]

Arbetsgivaren ska förteckna de kemiska riskkällor som hanteras eller bildas i verksamheten och ange datum när förteckningen senast uppdaterades. För varje kemisk riskkälla ska det anges

- namn,
- farliga egenskaper,
- var den förvaras, används eller bildas,
- om det finns ett hygieniskt gränsvärde eller inte, och
- vilka andra bestämmelser* om arbetsmiljö som gäller specifikt för riskkällan.

* Kan vara krav gällande allergiframkallande ämnen, CMR-ämnen eller ämnen som kräver medicinsk kontroll.

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Exempel på kemikalieförteckning

Poll 4

[Skola och avdelning]

Kemikalie	Datum	Koncentration	Mängd	Förvaring	Användning	Signalord	Piktogram	Faroangivelser	CMR/Allergen	Hygieniska gränsvärden
Ammoniak, NH_3	2022-12-09	c > 25 %, c > 13.4 M	X ml	Baser	Laboratorier	Fara		Orsakar allvarliga frätskador på hud och ögon. Kan orsaka irritation i luftvägarna Mycket giftigt för vattenlevande organismer		KGV 50 ppm 5 min, 35 mg/m2 5 min
Ammoniumklorid, NH_4Cl	2023-04-24	c ≥ 4,6 M, c ≥ 25 %	X ml	Giftig	Laboratorier	Varning		Skadligt vid förtäring. Orsakar allvarlig ögonirritation.		
Ättiksyra, CO_3COOH	2023-04-24	17,4 M > c ≥ 13,3 M 100 % > c ≥ 80 %	X ml	Syror	Laboratorier	Fara		Brandfarlig vätska och ånga. Orsakar allvarliga frätskador på hud och ögon.		
Bariumklorid, $BaCl_2$	2023-04-24	c ≥ 1,4 M, c ≥ 33 %	X ml	Giftig	Laboratorier	Fara		Giftigt vid förtäring. Skadligt vid inandning		
Bariumnitrat, $Ba(NO_3)_2$	2023-04-24	c ≥ 1,2 M, c ≥ 33 %	X ml	Giftig	Laboratorier	Fara		Giftigt vid förtäring. Skadligt vid inandning. Orsakar allvarlig ögonirritation		

Obs: Detta är en mall. Radera den här röda textrutan i den färdiga versionen av dokumentet.

Skolan ska ha en uppdaterad kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad för alla kemikalier i verksamheten.

CheSSE:s variant (Excel)

Ny förteckning på gång

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

→ KRC:s variant (Excel)

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Vilka kemikalier behöver förtecknas?

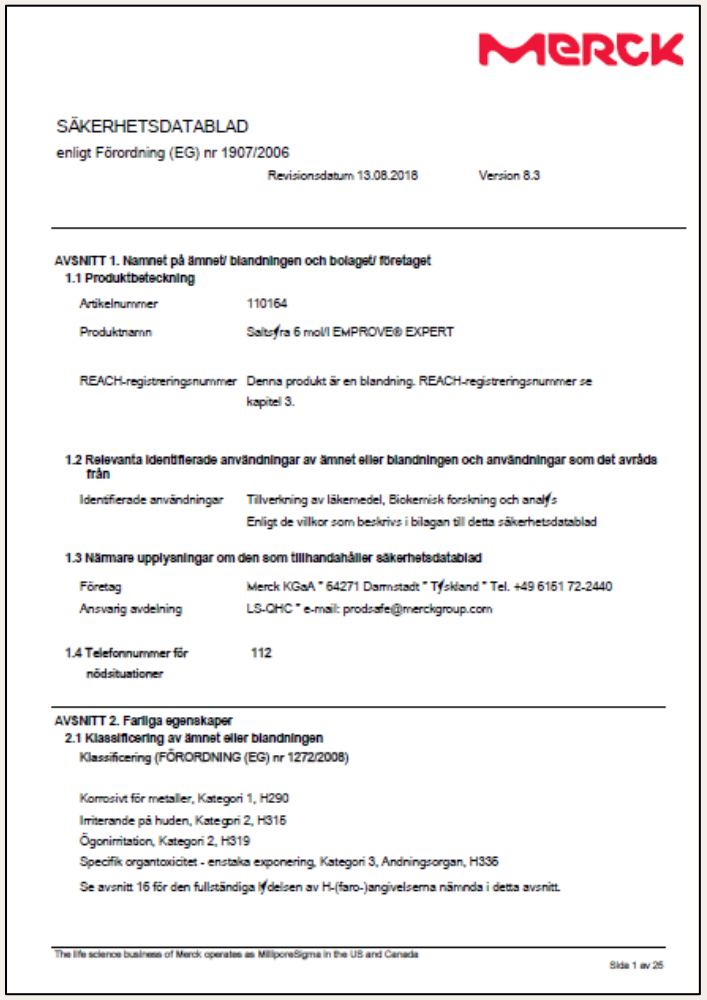
Syra	Koncentrerad / fast form	2 mol/dm^3	1 mol/dm^3
Vinsyra	Fara 	Fara 	Fara
Ättiksyra	Fara 	Varning 	Varning
Saltsyra	Fara 	Ej märkningspliktig	Ej märkningspliktig
Citronsyra	Varning 	Varning 	Varning
Acetyl-salicylsyra	Varning 	Varning 	Ej märkningspliktig
Askorbinsyra	Ej märkningspliktig	Ej märkningspliktig	Ej märkningspliktig

Det är skillnad på att använda kemikalier som konsument och inom yrket. Men tänk pragmatiskt.

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Hur får vi information om kemikaliernas egenskaper?

MERCK

SÄKERHETSDATABLAD
enligt Förordning (EG) nr 1907/2006
Revisionsdatum 13.08.2018 Version 8.3

AVSNITT 1. Namnet på ämnet/ blandningen och bolaget/ företaget
1.1 Produktbeteckning

Artikelnummer	110164
Produktnamn	Saltsyra 6 mol/l EMPROVE® EXPERT
REACH-registreringsnummer	Denna produkt är en blandning. REACH-registreringsnummer se kapitel 3.

1.2 Relevanta identifierade användningar av ämnet eller blandningen och användningar som det avråds från

Identifierade användningar	Tillverkning av läkemedel, Biokemisk forskning och analys Enligt de villkor som beskrivs i bilagan till detta säkerhetsdatablad

1.3 Närmare upplysningar om den som tillhandahåller säkerhetsdatablad

Företag	Merck KGaA * 64271 Darmstadt * Tyskland * Tel. +49 6151 72-2440
Ansvarig avdelning	LS-QHC * e-mail: prodsafe@merckgroup.com

1.4 Telefonnummer för nödsituationer 112

AVSNITT 2. Farliga egenskaper
2.1 Klassificering av ämnet eller blandningen
Klassificering (FÖRORDNING (EG) nr 1272/2008)

Korrosivt för metaller, Kategori 1, H290
Irriterande på huden, Kategori 2, H315
Ögonirritation, Kategori 2, H319
Specifik organtoxicitet - enstaka exponering, Kategori 3, Andningsorgan, H335
Se avsnitt 16 för den fullständiga lydelsen av H-(faro-)angivelserna nämnda i detta avsnitt.

The life science business of Merck operates as MilliporeSigma in the US and Canada
Sida 1 av 25

Säkerhetsdatablad (SDB) VWR, Sigma Aldrich

Kemikaliehanteringssystem (KemRisk, Chemgroup, Klara…)

Riskbedömningsunderlag från KRC:s arbetsmaterial på hemsidan

Exempelförteckning CheSSE.org eller KRC

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Säkerhetsdatablad – anpassade för industrin

1	Namnet på ämnet/blandningen, producent	9	Fysikaliska och kemiska egenskaper
2	**Farliga egenskaper inklusive märkning**	10	Stabilitet och reaktivitet
3	Sammansättning	11	Toxikologisk information
4	**Åtgärder vid första hjälpen**	12	Ekologisk information
5	**Åtgärder vid brandbekämpning**	13	Avfallshantering
6	Åtgärder vid oavsiktliga utsläpp	14	Transportinformation
7	Hantering och lagring	**15**	Gällande föreskrifter
8	**Begränsning av exponeringen/personligt skydd**	16	**Annan information**

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Tankestopp

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Olika koncentrationer av bariumklorid, $BaCl_2$

KONCENTRATION	FAROPIKTOGRAM	SIGNALORD	H-FRASER	P-FRASER
c ≥ 1,4 M c ≥ 33 % Skapa etikett		Fara	Giftigt vid förtäring. Skadligt vid inandning.	Tvätta händerna grundligt efter användning. VID FÖRTÄRING: Kontakta genast GIFTINFORMATIONSCENTRAL eller läkare. Undvik att inandas damm/dimma.

→ CheSSE om märkning

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Olika koncentrationer av bariumklorid, $BaCl_2$

KONCENTRATION	FAROPIKTOGRAM	SIGNALORD	H-FRASER	P-FRASER
c ≥ 1,4 M c ≥ 33 % Skapa etikett		Fara	Giftigt vid förtäring. Skadligt vid inandning.	Tvätta händerna grundligt efter användning. VID FÖRTÄRING: Kontakta genast GIFTINFORMATIONSCENTRAL eller läkare. Undvik att inandas damm/dimma.
1,4 M > c ≥ 1,3 M 33 % > c ≥ 30 % Skapa etikett		Varning	Skadligt vid förtäring. Skadligt vid inandning.	Tvätta händerna grundligt efter användning. Undvik att inandas damm/dimma.
1,3 M > c ≥ 0,2 M 30 % > c ≥ 5 % Skapa etikett		Varning	Skadligt vid förtäring.	Tvätta händerna grundligt efter användning.
c < 0,2 M c< 5 % Skapa etikett	Ej märkningspliktigt			

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet
KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Märkning av behållare

Saltsyra
4,0 mol/dm³ HCl(aq)

CAS-nummer 7647-01-0

Skadlig

Varning

Orsakar hudirritation. Orsakar allvarlig ögonirritation. Kan orsaka irritation i luftvägarna.

Tvätta händerna noggrant efter hantering. Använd ögonskydd. VID KONTAKT MED ÖGONEN: Skölj försiktigt med vatten i flera minuter. Ta bort kontaktlinser, om sådana finns och lätt att göra. Fortsätt skölja. Om ögonirritation kvarstår: Sök läkarvård.

Datum: 22/09/2022

Gjord av: Cecilia

→ etikettgenerator

- Målet är att användaren ska ha rätt information.
- AFS 2023:10 kap 7 §24-25
- Egna lösningar ska märkas med
- produktens namn
- Faropiktogram och tilläggstext
- Information om produkten är CMR-ämne eller allergiframkallande

På chesse.org finns etikettgeneratorn.

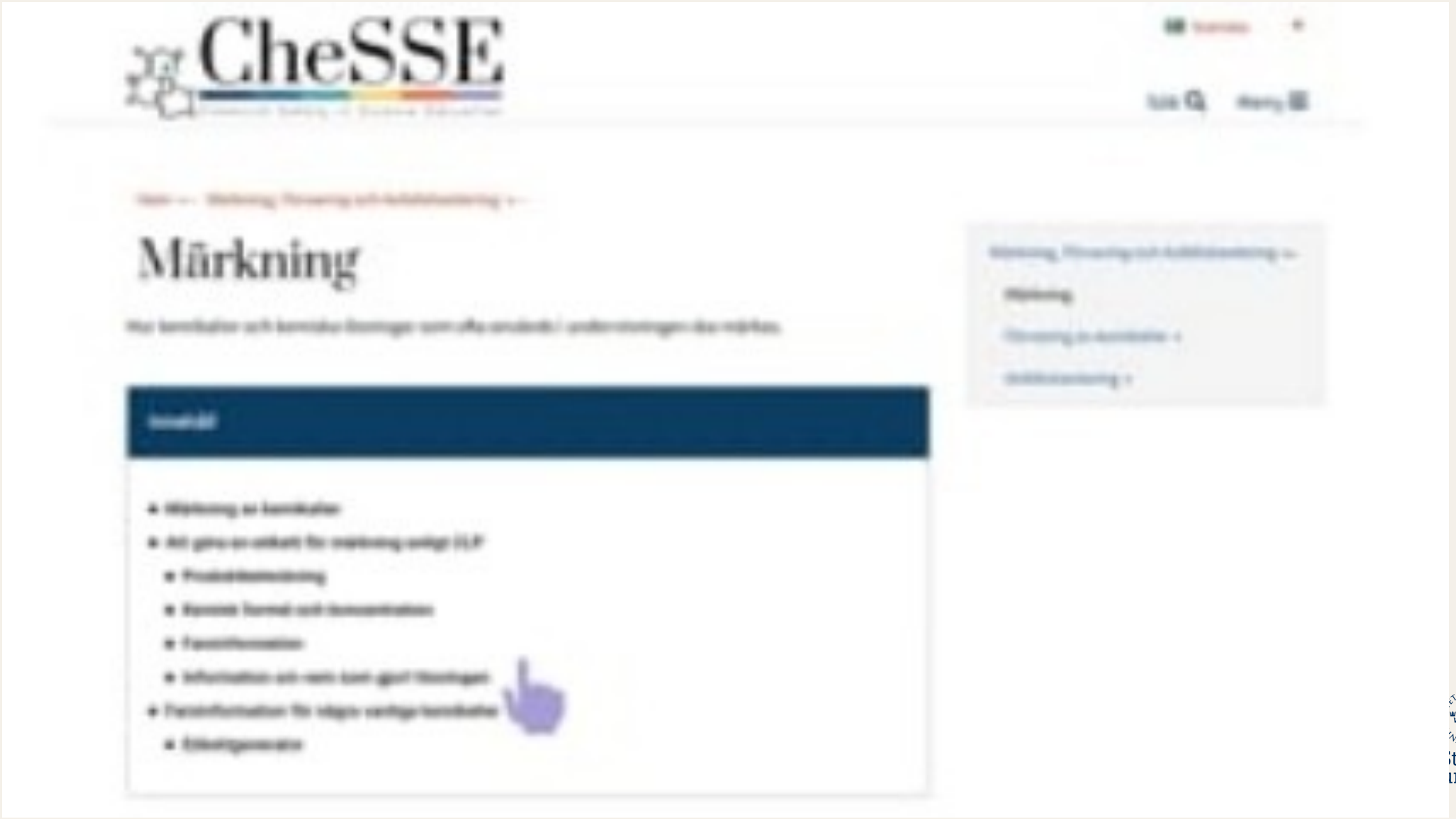

Bild: Arbetsmiljöverket

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Instruktionsfilm om märkning

→ LÄNK
till film

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet
KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Tankestopp – Poll 5

Gjorde instruktionsfilmen dig intresserad av att använda etikettgeneratorn?

Vet du var du hittar säkerhetsdatabladen för kemikalierna som ni har på skolan?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Bensträckare 5 minuter

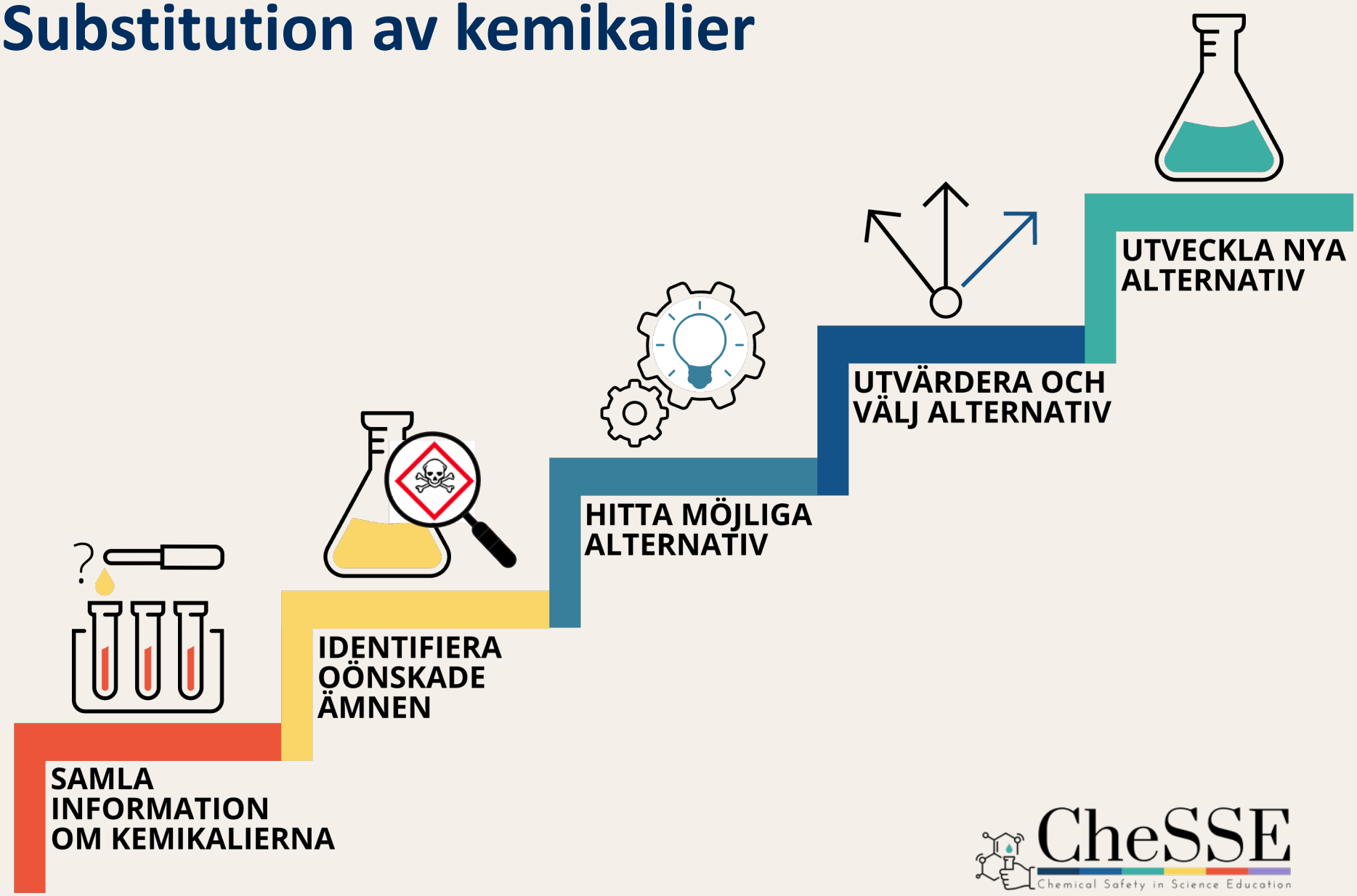
Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Dag		Innehåll
10 februari	13.30	Uppstart om kemikalielagstiftning kemikalieförteckning
	14.45	märkning
	15.30	Substitution och förvaring
	17.00	Sluttid
17 februari	08.00	Riskbedömning
	08.45	Avfallshantering
	09.30	Rutiner och information
	10.45	Fördelning av arbetsuppgifter
	11.30	Sluttid

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Substitution av kemikalier

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

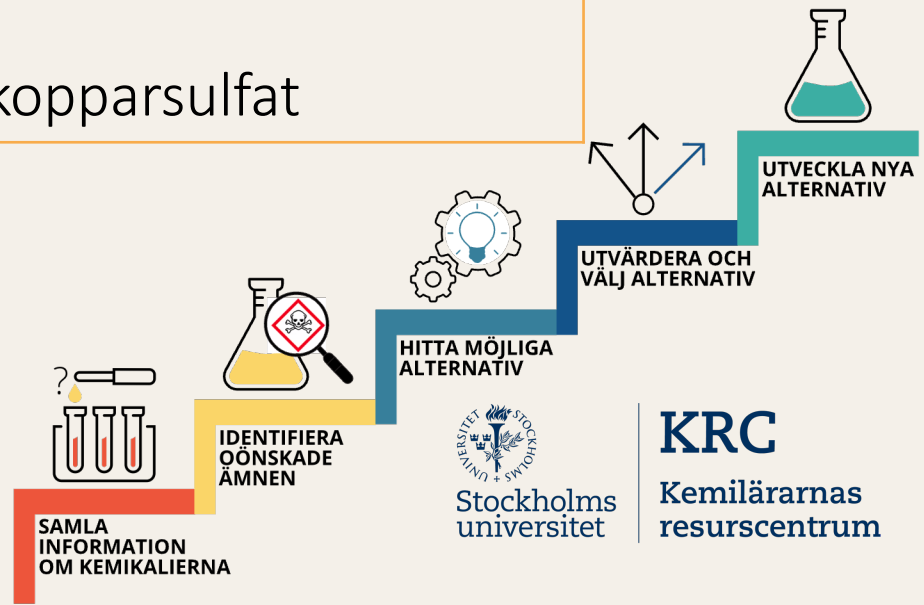
Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Särskilt farliga kemikalier (SVHC) – Substitution

Utfasningsämnen	• Cancerogena, mutagena och reproduktionshämmande ämnen (CMR-ämnen) exempel: fenolftalein (> 1 %), bensin, koboltklorid • Särskilt (miljö-)farliga metaller som bly, kadmium, kvicksilver
Prioriterade riskminskningsämnen	• Akut giftiga, allergiframkallande och miljöfarliga ämnen. exempel: brom, heptan och kopparsulfat

Kemikalieinspektionen – PRIO-databasen

Fenolftalein

- Indikatorn fenolftalein definieras enligt REACH som ett *särskilt farligt ämne* (SVHC).
  → Mer information
- Fenolftalein i pulverform? – destruera
- Lösning under 1 % är inte märkningspliktig
- Gör en handlingsplan för utfasning

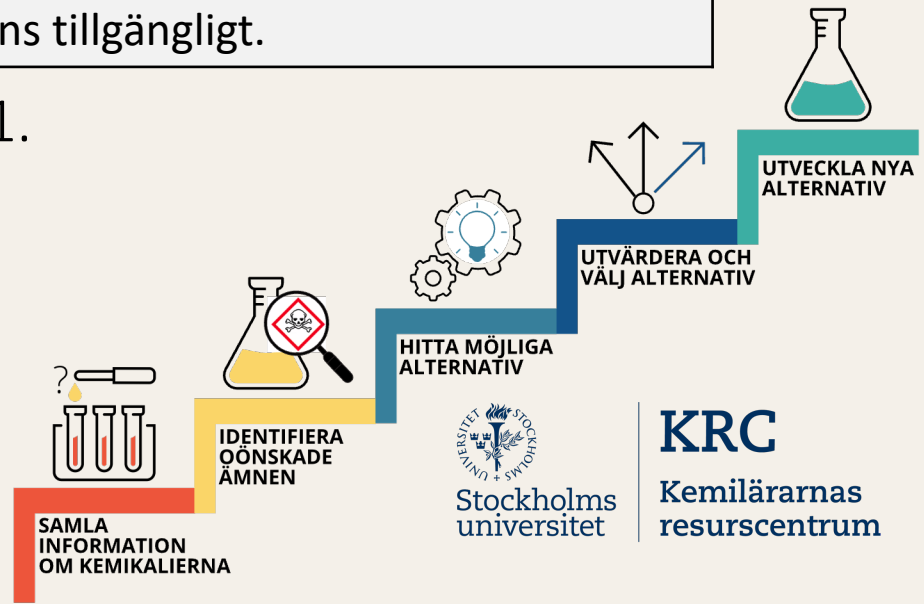
Foto: Hämtad från commons.wikimedia.org

Handlingsplan för utfasning av kemikalier

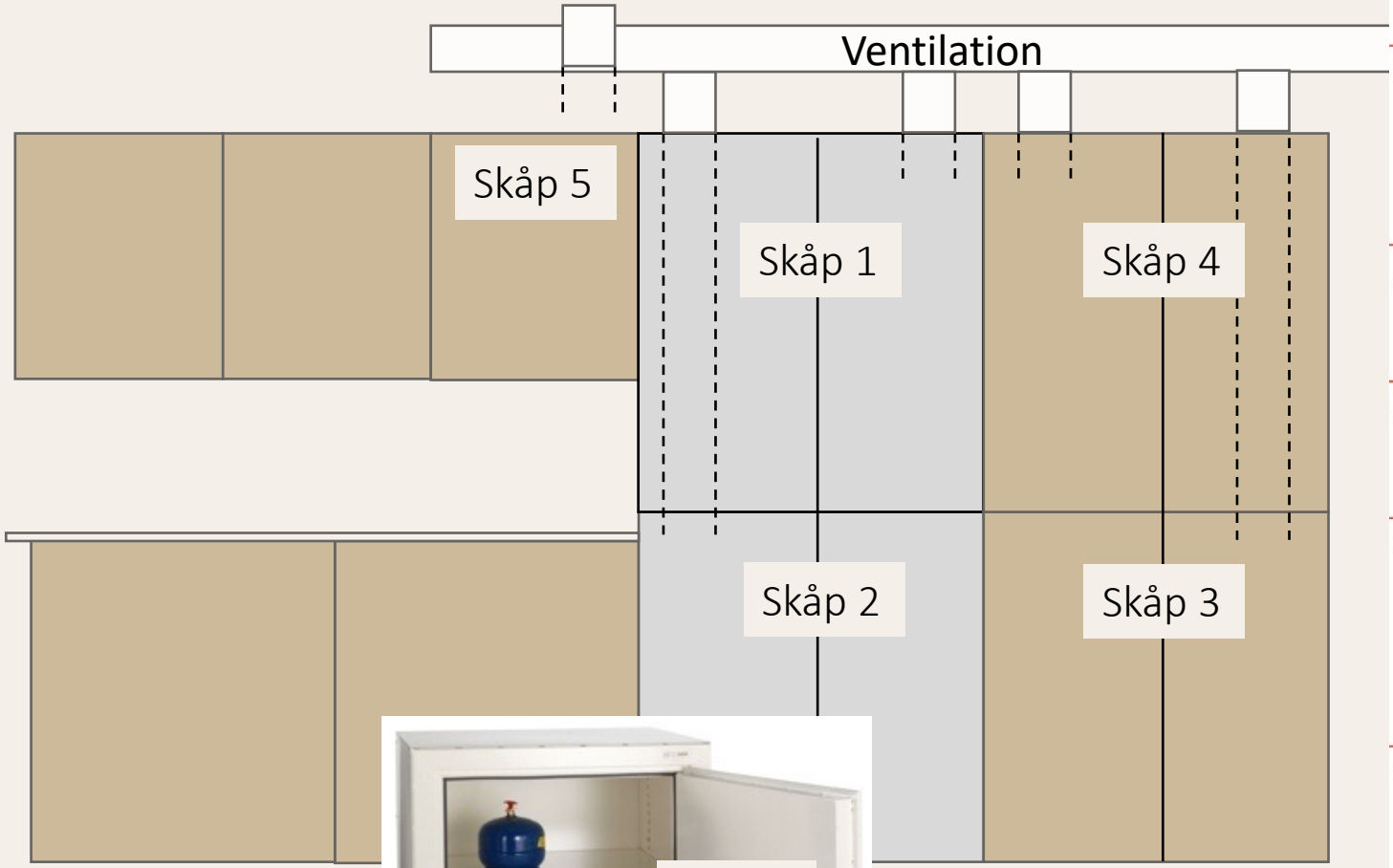
Kemikalie		
Kopparsulfat (< 3 liter 1 M)	Användning	Demonstrationer och laborationer, exempelvis vätskors ledningsförmåga, redoxreaktioner, elektrolys och galvaniska celler samt fällningsreaktioner.
	Risker	Låg risk vid användning. Lösningar tillreds av ansvarig lärare. Elever använder endast utspädda lösningar. Låg risk vid avfallshantering. Avfall hanteras som oorganiska miljöfarliga metallsalter. Sammantaget låg risk för exponering samt spridning i miljön.
	Alternativ	Fullgott alternativ existerar inte i nuläget.
	Utfasning	Kommer att ske då ett fullgott alternativ finns tillgängligt.

Baserad på förslag från Irene Gustafsson, Göteborg, 2021.

→ Mall finns under "Stödmaterial och IB-artiklar om kemisäkerhet

Kemikalieförvaring

SKÅP	FÖRVARINGSKRAV
Skåp 1: ▪ OXIDERANDE ÄMNEN	Separerat från brandfarliga ämnen. Metallskåp.
Skåp 2: ▪ BRANDFARLIGA – inklusive organiska lösningsmedel ▪ ÄMNEN SOM REAGERAR MED VATTEN	Ventilerat metallskåp. Anmärkning: Brandfarliga kemikalier kan antändas spontant. Vattenreaktiva ämnen kan reagera häftigt i kontakt med vatten.
Skåp 3: ▪ SYROR – både organiska och oorganiska	Ventilerat skåp. Förvara behållare under ögonhöjd. Råd: Koncentrerade syror bör förvaras i yttre spillbehållare.
Skåp 4: ▪ BASER – både organiska och oorganiska	Ventilerat skåp. Förvara behållarna under ögonhöjd. Råd: Koncentrerade baser bör förvaras i yttre spillbehållare.
Skåp 5: ▪ GIFTER – akut toxisk, cancerframkallande, mutagen och reproduktionstoxisk (CMR). Farlig för vattenmiljön.	Ventilerat skåp om det innehåller flyktiga ämnen.
Skåp 6: ▪ BRANDFARLIGA GASER – gasol (propan/butan-brännare) och vätgas	Ventilerat, brandklassat skåp (EI30-skåp). Förvara inte nära brandfarliga kemikalier. Skåpet ska vara märkt med en gul ”gas under tryck”-skylt.

→ Förvaring på chesse.org

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet

KRC Kemilärarnas resurscentrum

SKÅP	FÖRVARINGSKRAV
Skåp 1: ▪ OXIDERANDE ÄMNEN	Separerat från brandfarliga ämnen. Metallskåp.
Skåp 2: ▪ BRANDFARLIGA – inklusive organiska lösningsmedel ▪ ÄMNEN SOM REAGERAR MED VATTEN	Ventilerat metallskåp. Anmärkning: Brandfarliga kemikalier kan antändas spontant. Vattenreaktiva ämnen kan reagera häftigt i kontakt med vatten.
Skåp 3: ▪ SYROR – både organiska och oorganiska	Ventilerat skåp. Förvara behållare under ögonhöjd. Råd: Koncentrerade syror bör förvaras i yttre spillbehållare.
Skåp 4: ▪ BASER – både organiska och oorganiska	Ventilerat skåp. Förvara behållarna under ögonhöjd. Råd: Koncentrerade baser bör förvaras i yttre spillbehållare.
Skåp 5: ▪ GIFTER – akut toxisk, cancerframkallande, mutagen och reproduktionstoxisk (CMR). Farlig för vattenmiljön.	Ventilerat skåp om det innehåller flyktiga ämnen.
Skåp 6: ▪ BRANDFARLIGA GASER – gasol (propan/butan-brännare) och vätgas	Ventilerat, brandklassat skåp (EI30-skåp). Förvara inte nära brandfarliga kemikalier. Skåpet ska vara märkt med en gul ”gas under tryck”-skylt.

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

→ Förvaring på chesse.org

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Olämplig samförvaring

	OXIDERANDE	BRANDFARLIG	FRÄTANDE: SYRA	FRÄTANDE: BAS	HÄLSOFARA / GIFTIG
OXIDERANDE	Kan samförvaras	Kan inte samförvaras	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB
BRANDFARLIG	Kan inte samförvaras	Kan samförvaras	Kan inte samförvaras	Kan inte samförvaras	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB
FRÄTANDE: SYRA	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Kan inte samförvaras	Kan samförvaras	Kan inte samförvaras	Kan inte samförvaras
FRÄTANDE: BAS	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Kan inte samförvaras	Kan inte samförvaras	Kan samförvaras	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB
HÄLSOFARA / GIFTIG	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Kan inte samförvaras	Förvara enligt avsnitt 7 och 10 i SDB	Kan samförvaras

- Koncentrerade syror och baser
  t.ex. NH_3 och HCl
- **brännbart – oxiderande**
  t.ex. Mg (pulver) med KNO_3
- **brandfarliga vätskor - brandfarlig gas** t.ex. etanol och vätgas

I praktiken är det inte lätt - man får göra sitt bästa.

→ CheSSE om förvaring

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Förvaring av gaser

Brandfarliga gaser: gasol och vätgas förvaras i EI 30-skåp

➢ Säker och trygg skola (Storstockholms brandförsvar)
➢ Säker förvaring av brandfarlig vara, artikel i KRC:s IB 1 2021

Icke brännbara gaser: syrgas (oxiderande!), kvävgas, koldioxid, komprimerad luft. Behöver inte stå i låst förvaringsskåp.

- Förvaras gasflaskor stående, utan risk att välta.
- Köp gasflaskor med volym < 5 L
- Kvävande gaser som CO_2 kräver god ventilation

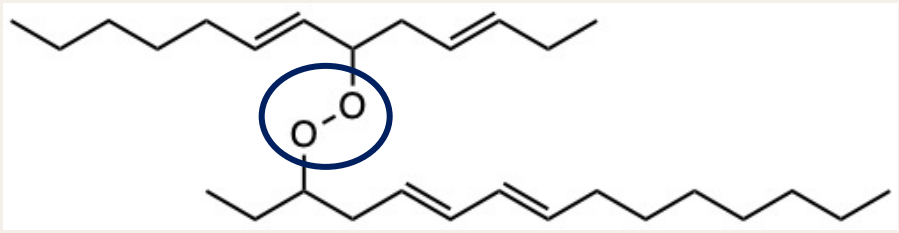
➢ Brandfarliga varor: Gasol i skolor (msb.se)
➢ Tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor (msb.se)

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Peroxidbildande ämnen

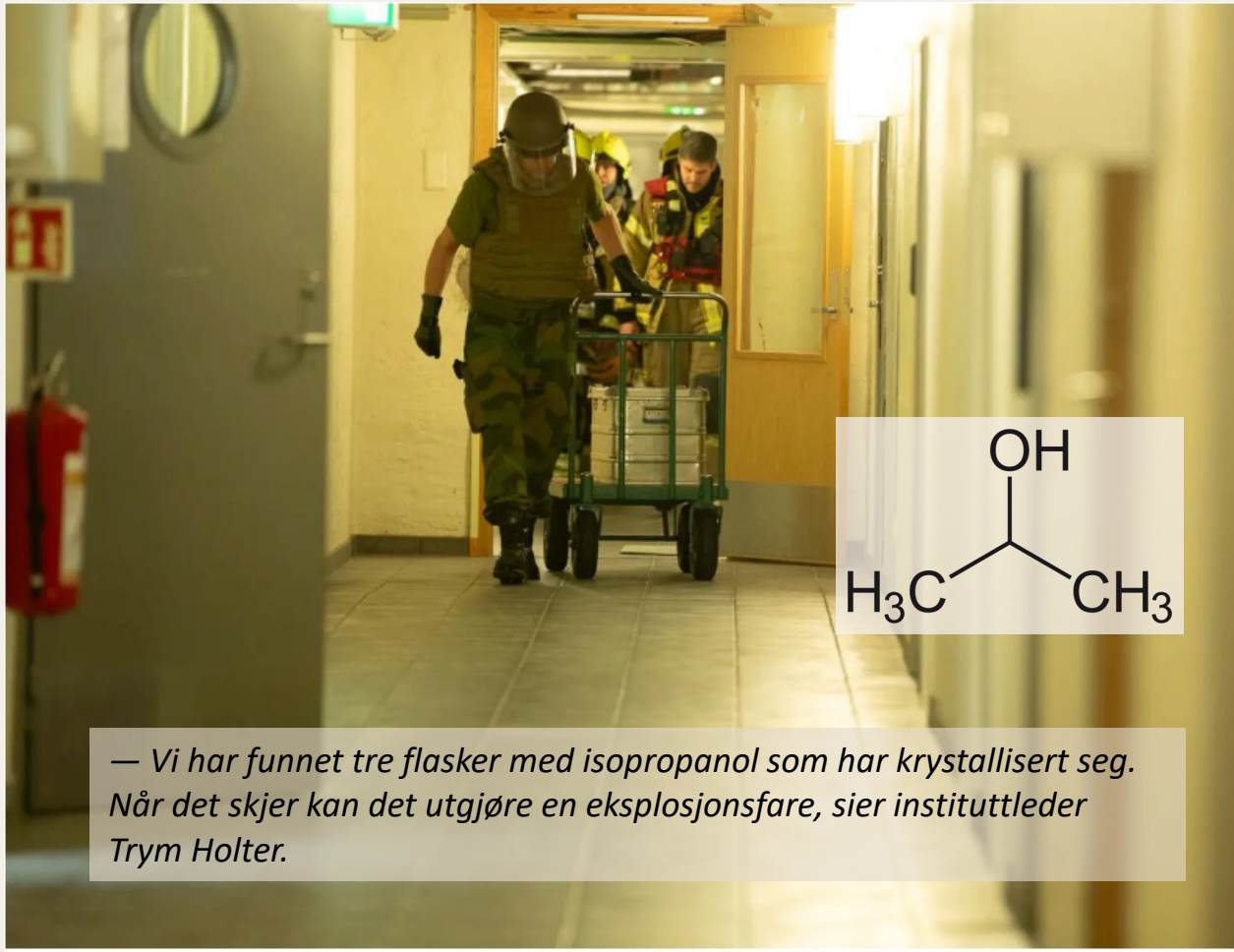
Vissa organiska föreningar bildar spontant peroxider R_1-O-O-R_2 vid lagring, som kan självantända eller bli explosiva.

- Klassiskt exempel –Torkande linolja i trasor

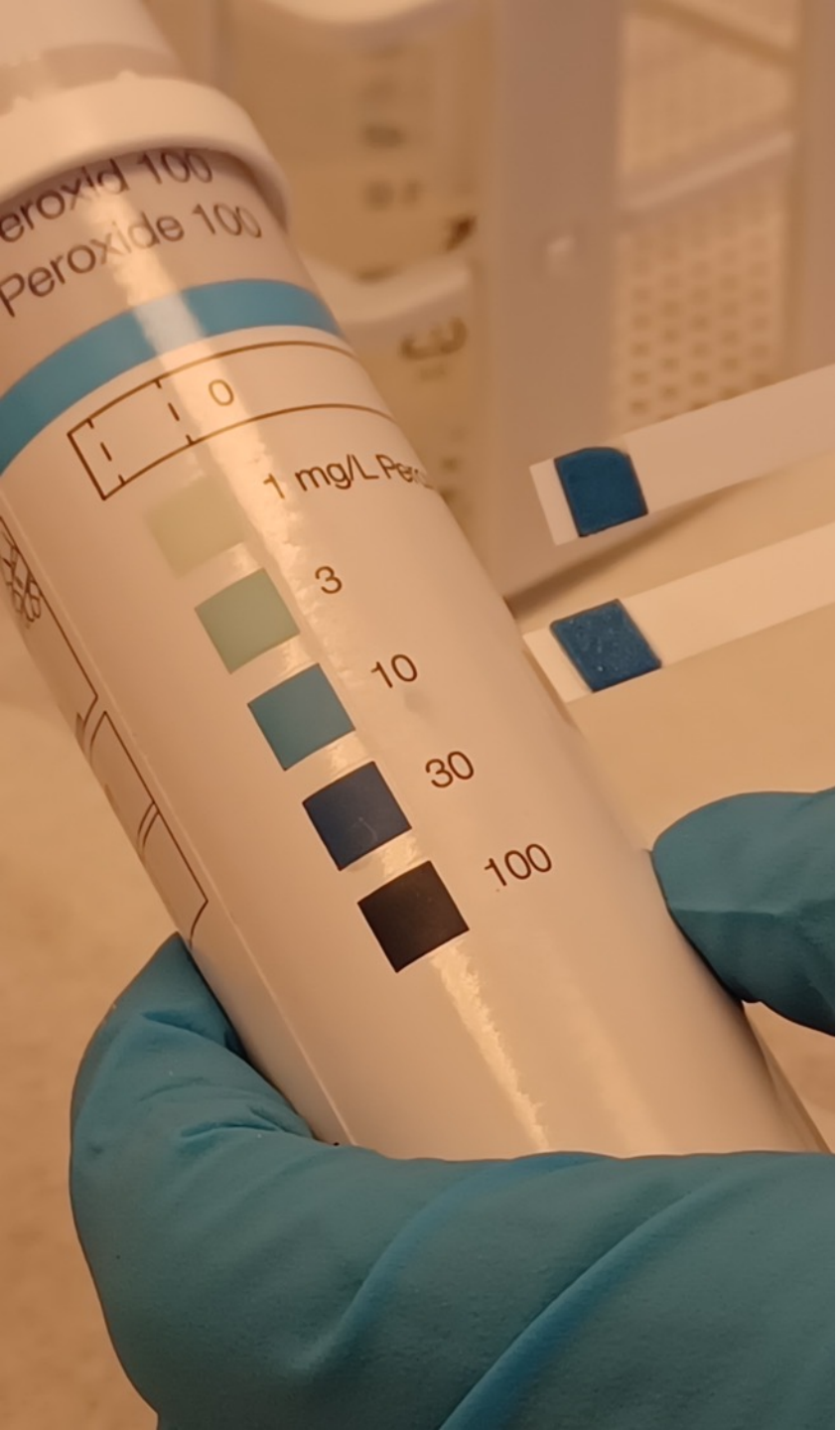
- Peroxidbildande kemikalier är klassificerade med faroangivelsen EUH019.

- Exempel: alkalimetaller, etrar, sekundära alkoholer t.ex. 2-butanol och 2-propanol (iso-propanol)

Militær ekspertise bisto med å få de potensielt eksplosive flaskene ut av NTNUs bygning. Foto: Kai T. Dragland/NTNU

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

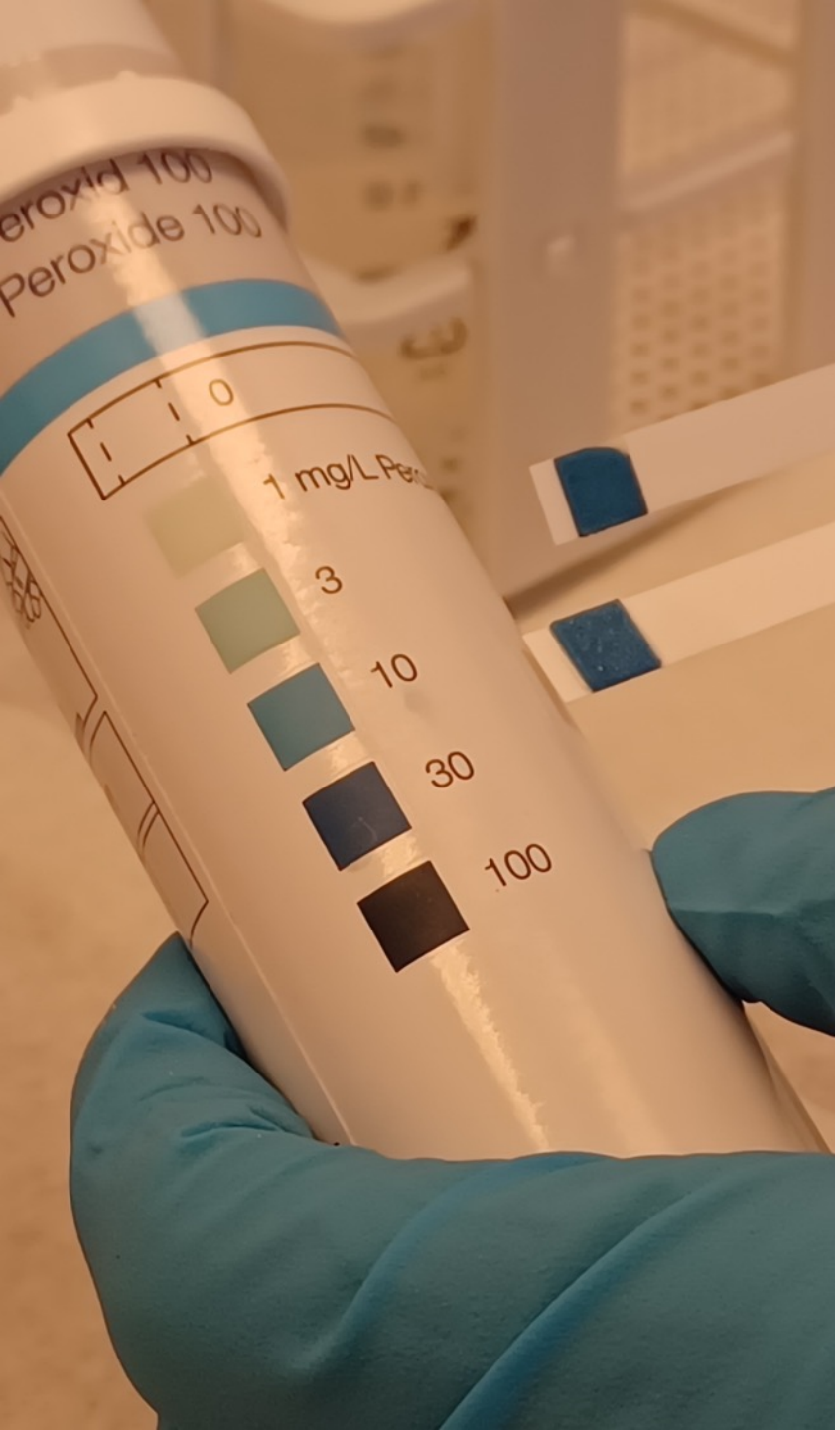

Egenkontroll – peroxidbildande ämnen

- Spara inte på gamla flaskor. Köp så stor volym som går åt under läsåret. Gärna flaskor med volym < 1 liter
- **Gör en visuell kontroll (först på hyllan)**
  - Är behållaren i gott skick och innehållet fritt från skiktning, grumlighet och smutsliknande strukturer eller kristaller? Öppna INTE för att bestämma detta!
  - Om svaret är 'Nej', rör eller flytta inte behållaren. Kontakta kommunens miljökontor och det företag som hämtar farligt avfall för vidare hjälp.
- **Gör ett peroxidtest**
  - Använd reagensstickor. Hur du gör visas i den här filmen.

→ Mer info

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Diskutera i mindre grupper

1. Hur är kemikalieförvaringen organiserad på din skola idag? Antal förvaringsskåp, ventilation etc?
2. Utför ni peroxidtester regelbundet?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Tack för idag!

Vi ses nästa tisdag 17 februari klockan 8.00 – 11.30

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Pass 2 – 17 februari

Välkomna tillbaks!

Finns det några frågor om innehållet från förra veckan?

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Dag		Innehåll
10 februari	13.30	Uppstart om kemikalielagstiftning kemikalieförteckning
	14.40	märkning
	15.15	Substitution och förvaring
	17.00	Sluttid
17 februari	08.00	Riskbedömning
	08.45	Avfallshantering
	09.30	Rutiner och information
	10.45	Fördelning av arbetsuppgifter
	11.30	Sluttid

Vi lägger in pauser på 5-10 minuter cirka en gång i timmen

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Risken beror på sannolikheten och konsekvensen

	Enkla Konsekvenser	Svåra konsekvenser
Sker sannolikt inte	Livet	Var beredd
Sker med stor sannolikhet	Öva…	Avstå!

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Riskbedömning av kemiska riskkällor – arbetsgivarens ansvar

Om kemiska riskkällor hanteras eller bildas i verksamheten ska arbetsgivaren se till att:

1. inget arbete påbörjas innan

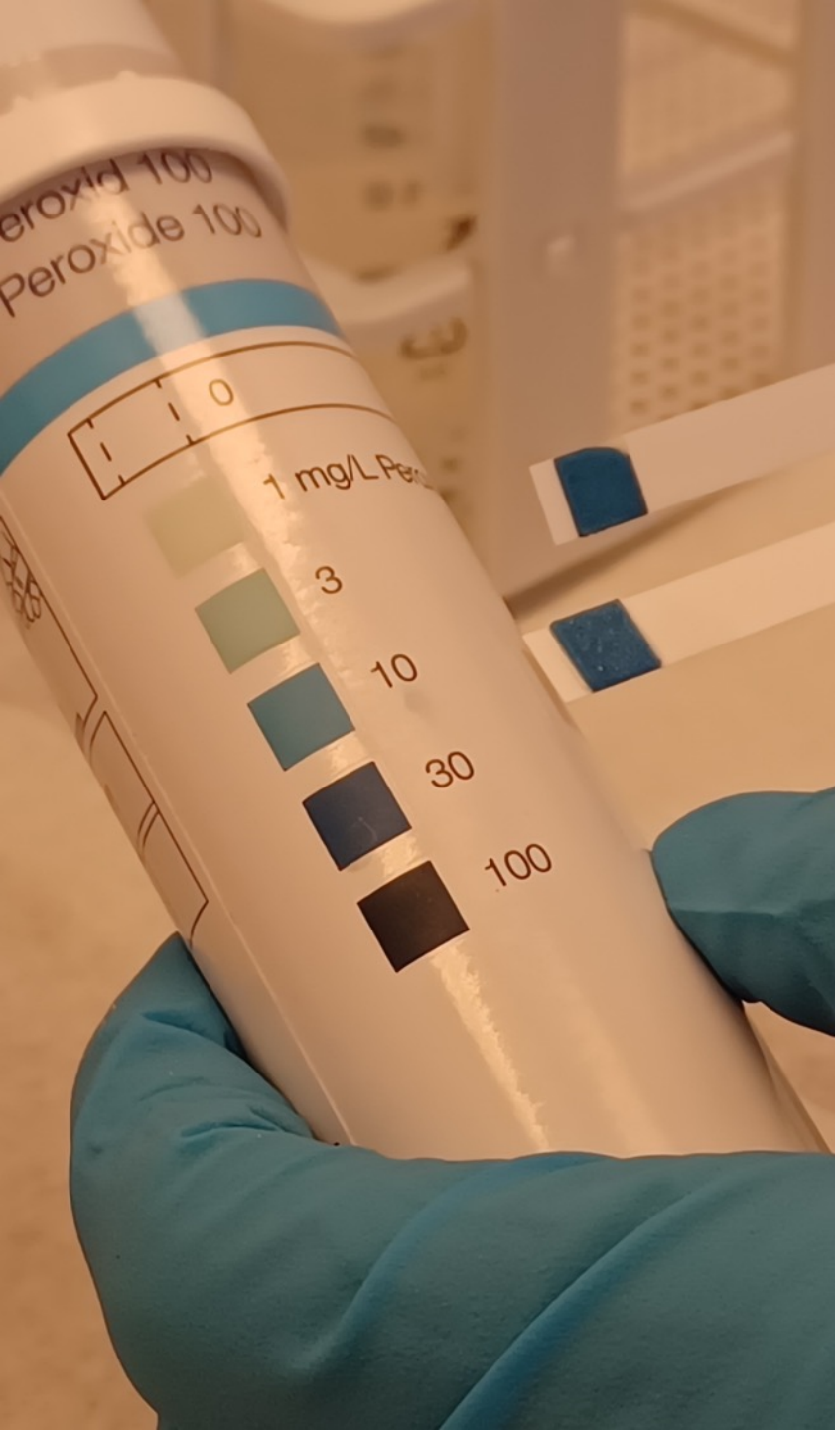
    a) en riskbedömning är gjord,

    b) nödvändiga åtgärder vidtagits, och

2. en ny undersökning och riskbedömning genomförs vid behov.

Källa: 5§ AFS 2023:10

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Riskbedömning är en process

… och ta hänsyn till

1. vilka farliga egenskaper ämnet har,
2. vilken mängd som finns på arbetsplatsen,
3. vilka konsekvenser som exponeringen kan medföra,
4. exponeringsnivån,
5. hur ofta och hur länge exponeringen pågår,
6. effekterna som de förebyggande åtgärderna medför,
7. reaktioner med andra kemiska riskkällor,
8. samverkande effekter med andra kemiska riskkällor, och
9. samverkande effekter med andra arbetsmiljörisker

9§ AFS 2023:10

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

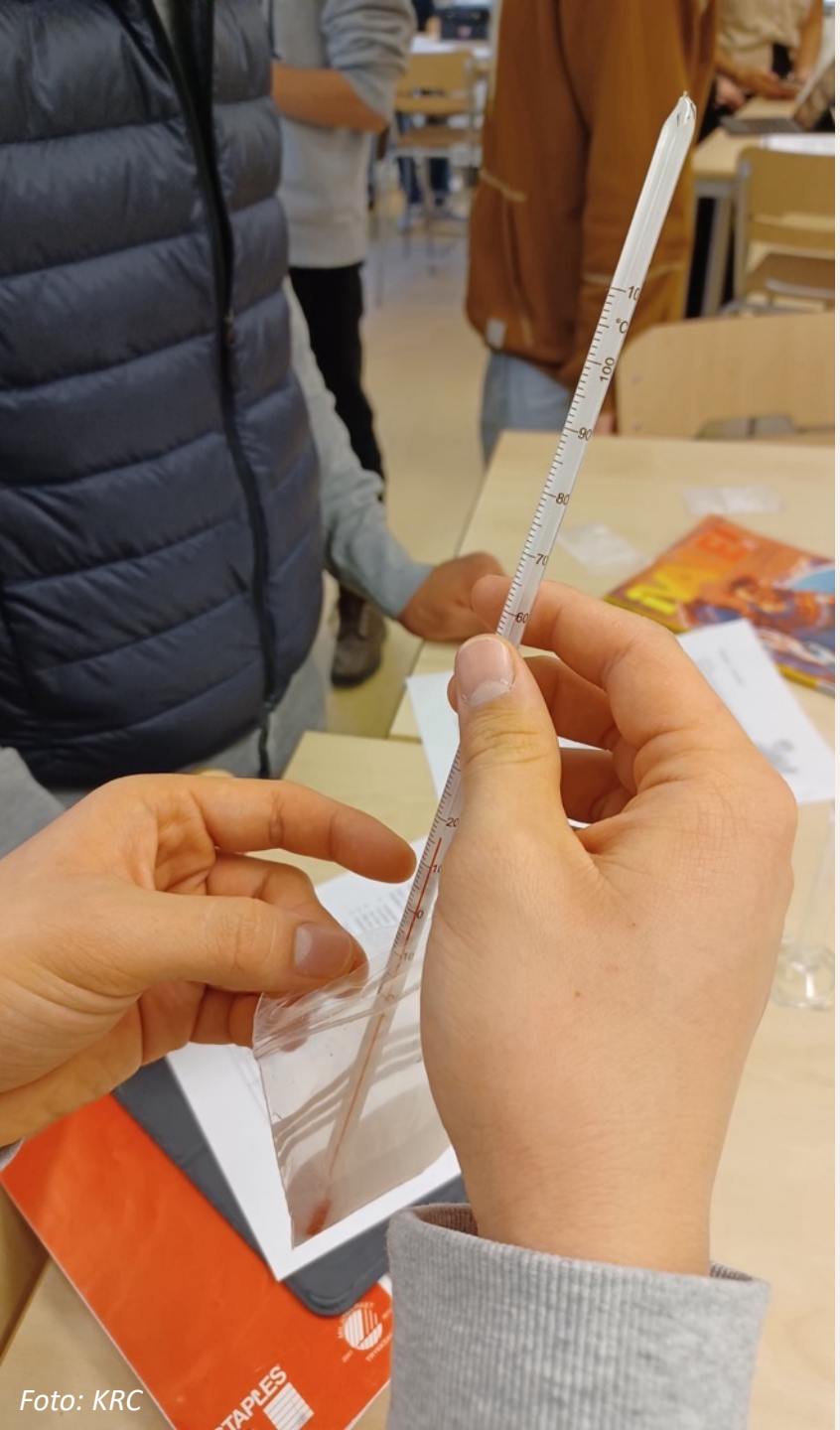

Foto: KRC

Faktorer som påverkar riskbedömningen

- Lärardemonstration eller elevaktivitet
- Elevernas erfarenheter, t.ex. att koka i provrör, att hantera brännare
- Klassrums-/gruppstorlek
- Tillgång till skyddsutrustning
- Lärarens erfarenhet
- Mikroskala/stor skala

Vad händer om man har gjort ”fel” i sin riskbedömning?

Steg 1 – Riskbedöm arbetsmoment

Vad är riskbedömt?	Skyddsutrustning	Övriga åtgärder?	Vilka deltog?
Lärares spädning av konc. syror	Skyddsutrustning, dragskåp	Arbetet får inte genomföras ensam	Arbetsgivare, NV-lärarna
Arbete med brännare	Labbrock, uppsatt hår	Krav på brännarkörkort	NV-lärare, föreståndare för brandfarlig vara
Laborationer med svaga syror	Labbrock, skyddsglasögon	Se separat grupp-riskbedömning	NV-lärarna

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet
KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Preliminär modul om riskbedömning - test

https://chesse.org/sv/modul-riskbedomning/

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum

Titrering av läsk med natriumhydroxid

Riskbedömning – Syra-bas-titrering av en svag syra med stark bas

Beskrivning	Syra-bas-titrering av citronsyra i fruktsoda med 0,05 M natriumhydroxid, NaOH(aq), med 0,01 % fenolftalein som indikator.

Identifierade faror	Vad kan hända?	Förebyggande åtgärder	Åtgärder om något händer
Natriumhydroxid, NaOH(aq) 0,05 M	Ej klassificerat som ett farligt ämne	 Använd skyddsglasögon och labbrock. Säkerställ att byretten inte läcker. Sänk byretten så att mynningen är under ögonhöjd vid påfyllning.	Om något kommer i ögonen, skölj försiktigt med vatten. Rensa upp allt spill omedelbart. Torka upp med papper och tvätta ytan med fuktat papper.
Fenolftalein, 0,01 % löst i etanol 	Etanol är en mycket brandfarlig vätska och ånga. Den kan antändas i kontakt med värme, öppen låga eller andra antändningskällor.	Undvik värme, heta ytor, gnistor, öppen låga eller andra antändningskällor.	Vid brand: kväv elden med en brandfilt eller med ett lock.
Användning av glasvaror	Byrett och vollpipett kan lätt gå sönder vid hanteringen och orsaka skärskador.	Hantera varsamt. Säkerställ att eleverna vet hur de ska hantera glasföremålen.	Tvätta av skärskador med tvål och vatten. Använd lämpligt förband från första hjälpen-tavlan. Använd sopborste och skyffel för att samla upp trasigt glas. Trasigt glas slängs i avfallskärl för krossat glas.
Magnetomrörare – elektrisk utrustning	Vid hantering av elektrisk utrustning kan man få en elektrisk chock.	Kontrollera att apparatur och elsladdar är oskadade före laborationen.	Stäng av elen (huvudströmbrytare).

Avfallshantering	Samla upp överbliven NaOH-lösning från byretterna. Lämna till läraren. Övriga lösningar, även sköljvatten från byretten kan spolas ner i avloppet tillsammans med vatten efter utförd laboration. Eventuellt trasigt glas slängs i avfallskärl för glas.
Kommentarer	Vid svårare skärskada eller annan nödsituation: (kontaktinformation till skolsköterska och annan berörd personal). Vid en akut nödsituation: Ring 112

Datum för bedömning	2025-08-25	**Utförd av**	Den svenska gruppen inom CheSSE-ER	**Klass/grupp/tid**	Gymnasiekemi

*Dette dokumentet **(v. 2025-08-18)** og metodikken bak stammer fra prosjektet QRCheSSE, medfinansiert av ERASMUS+-programmet i EU.*
Den originale malen er tilgjengelig på chesse.org. Verken EU-kommisjonen eller prosjektet kan holdes ansvarlig for bruk av informasjonen.

CheSSE Chemical Safety in Science Education

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

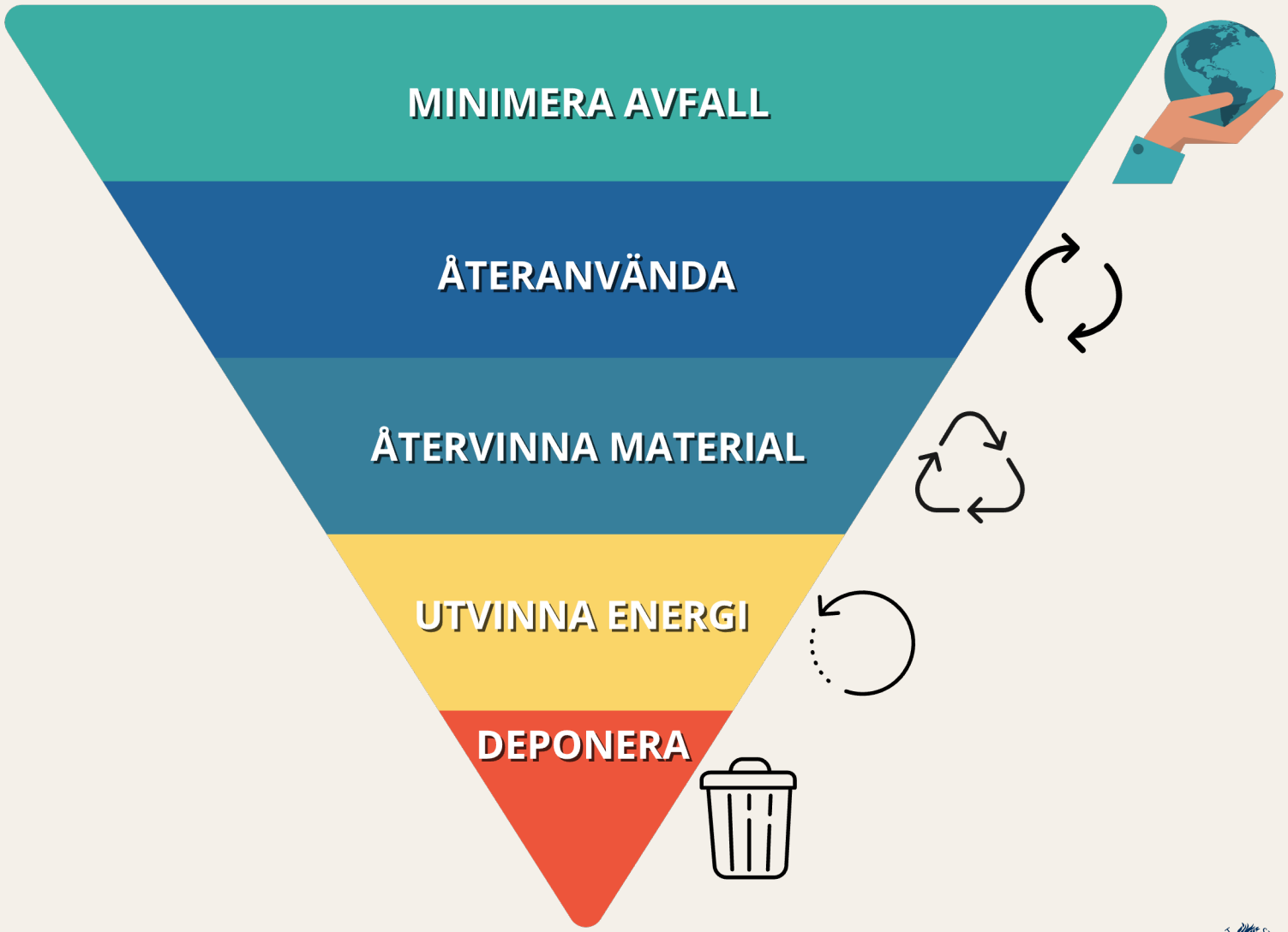
Foto: KRC

Diskutera i mindre grupper

1. Hur arbetar ni idag med riskbedömning?
2. Har du/ni en gemensam *bank* med era riskbedömningar på skolan?
3. Ger modulen ett bra stöd för hur och varför man skriver en riskbedömning?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

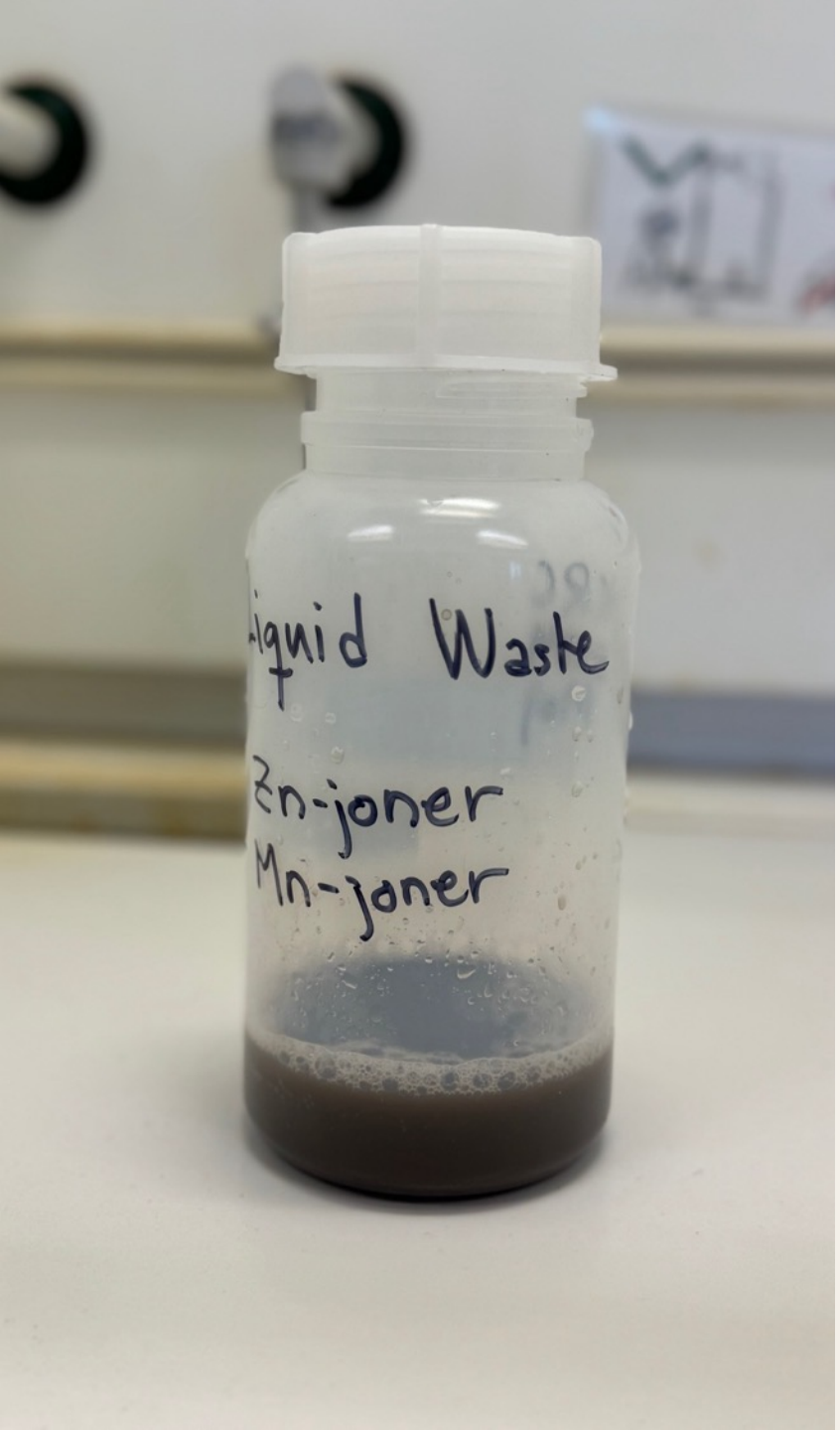
Avfall

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

→ Avfallshantering

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Säkerhet för alla

- Undervisande personal
- Eleverna som laborerar
- Lokalvårdare
- Den som hanterar avfallet till avlämning

Spill hanteras som farligt material

- Vermikulit kan användas som absorptionsmedel.
- Ha skyddsutrustning till hands.
- Förvara det kontaminerade materialet i plastlåda med lock.

What to do When a Spill Occurs

What to do When a Spill Occurs
Identify spilled product. If you are NOT familiar with the liquid and its chemical properties, evacuate the area and contact proper authorities.

1. Risk Assessment
Evaluate the type of material spilled and identify the source.

2. Protective Clothing
Wear the appropriate protective gear for the situation. If the source or the material are not identifiable assume the worst.

3. Containment
Contain the liquid and seal drains.

4. Stop the Source
Close valves, rotate punctured drums and plug leaks where it is possible and safe to do so.

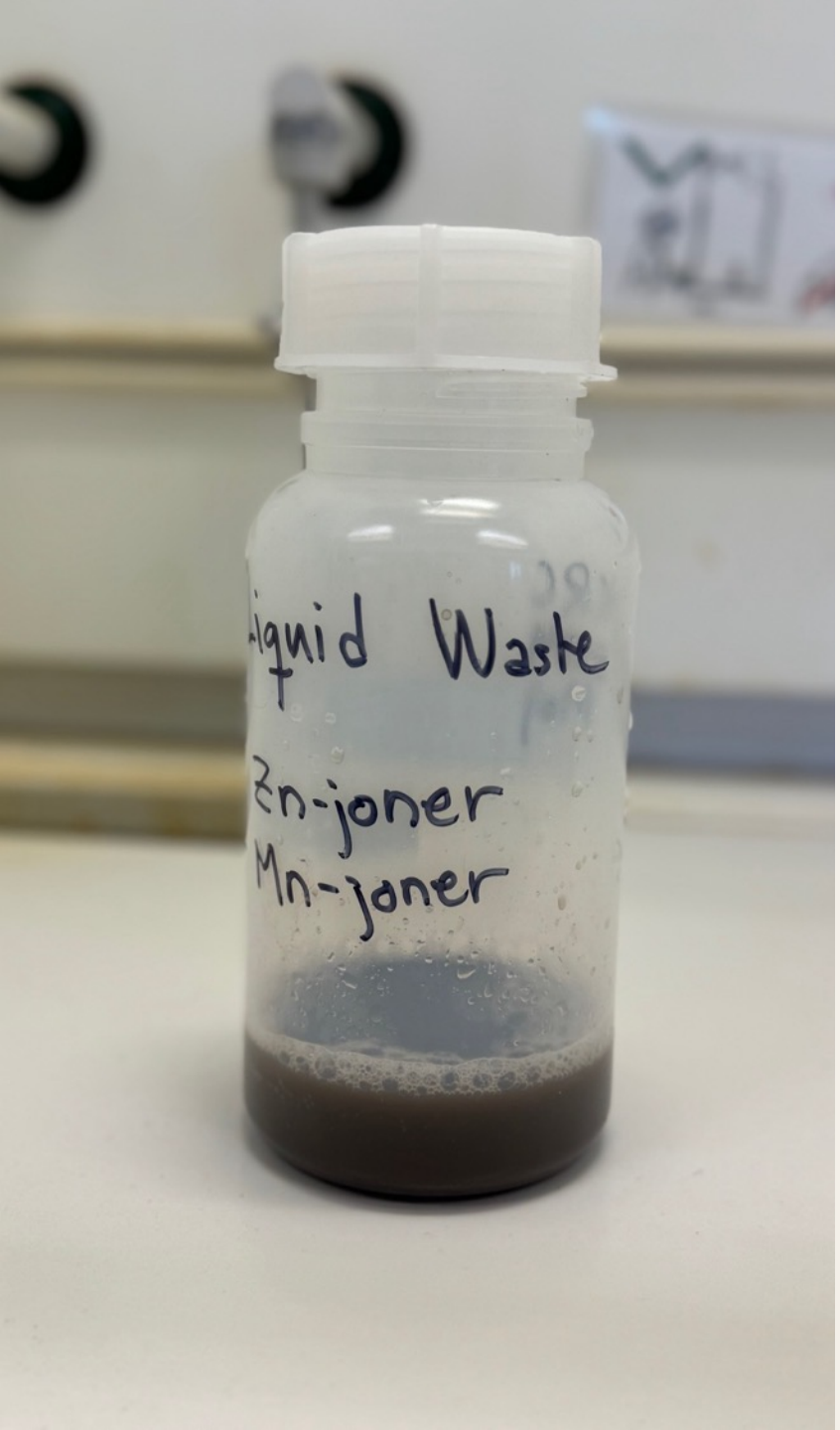
5. Begin Clean Up
Use Fisherbrand sorbents to absorb spilled liquids.

6. Contact Authorities
Report the spill to the proper legal authorities in your community. Be sure to fill out all necessary reports in accordance with local laws.

7. Disposal of Used Material
Absorbent materials take on the characteristics of whatever they absorb. Be sure to dispose of used absorbents and spilled liquids in accordance with local laws.

Vad får hällas i avloppet?

Grundprincip – alla lösningar som till sitt kemiska innehåll skiljer sig från normalt hushållsavfall ska skickas till destruktion som farligt avfall.

Exempel på lösningar som får hällas i avloppet.

- Katjoner: Na^+, Mg^{2+}, K^+, Ca^{2+}, Fe^{2+}, Fe^{3+}, Al^{3+} (ej Li^+ i Gbg)
- **små volymer** av enkla alkoholer, aceton och svaga syror
- **5 < pH < 11**

Exempel hämtat från Gryab (Göteborg)

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: Lynga Huang Normann

Den vanliga papperskorgen

Kan skapa osäkerhet för annan personal!

- Ha en tydlig rutin för hanteringen av avfallskärlet:
  - Släng fast brännbart avfall i (genomskinlig) kraftigare plastsäck.
  - Använd handskar vid hantering.
  - Släng inga vassa föremål! Använd särskilt avfallskärl för krossat glas och för vassa nålar.
  - Små mängder flytande fetter och oljor kan läggas i en förseglad behållare (t.ex. en mjölkkartong) och slängas med det vanliga avfallet.

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: Dan Petersson

Hämtning av avfall och rutiner

- Hantering av avfall
  - Miljökontoret i din kommun bör kunna ge stöd
  - Det kan finnas olika regionala regler
  - Olika företag, exempelvis Ragnsells, STENA…
  - Avfallet ska registreras hos Naturvårdsverket
- Rutiner på arbetsplatsen
  - Avfallskärl måste vara tydligt uppmärkta.
  - Hur informera medarbetare och elever?
  - Hur ofta ska hämtning ske?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

KEMISK AVFALLSHANTERING

ÄR DITT AVFALL I FLYTANDE FORM

JA

NEJ

INNEHÅLLER DET ORGANISKA ÄMNEN?

JA

NEJ

ÄR AVFALLET HALOGENERAT?

JA

NEJ

Halogenerade organiska vätskor

Organiska vätskor (ej halogenerade)

INNEHÅLLER AVFALLET MILJÖFARLIGA OORGANISKA SALTER?

JA

NEJ

Lösningar av miljöfarliga oorganiska salter

ÄR AVFALLET SURT ELLER BASISKT?

NEUTRALISERA eller SPÄD till 5 < pH < 11,5

HÄLL I VASKEN

INNEHÅLLER AVFALLET FAST METALL?

JA

NEJ

ÄR DET PULVER?

JA

NEJ

DESTRUERA i syra eller förvara i plåtbehållare med lock

ÅTERANVÄND METALL eller sortera som metallavfall

ÄR DITT AVFALL GLAS?

JA

NEJ

ÄR GLASET INTE VÄRMETÅLIGT?

ÅTERVINN i vanlig källsortering

Värmetåligt labbglas

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

chesse.org

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Sortering av farligt avfall

- Lämpliga avfallskärl av polypropen (PP) eller polyeten (PE), eftersom de är beständiga mot lösningsmedel. OBS! Även plast har ett bäst-före datum!
- Yttre behållare för eventuell spill
- Locket på eller inte?
- Brandreaktiva metaller destrueras om möjligt
- Förvaring av avfallskärlen?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Foto: KRC

Paus 10 minuter

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Dag		Innehåll
10 februari	13.30	Uppstart om kemikalielagstiftning kemikalieförteckning
	14.40	märkning
	15.15	Substitution och förvaring
	17.00	Sluttid
17 februari	08.00	Riskbedömning
	08.45	Avfallshantering
	09.30	Rutiner och information
	10.45	Fördelning av arbetsuppgifter
	11.30	Sluttid

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Obs! Det här är en mall. Ta bort den här texten i den färdiga versionen. Innan mallen används måste den anpassas till de lokala förhållandena på skolan. Om en annan sorts brännare används, behöver instruktionerna för hantering anpassas därefter.

Manual för användning av gasbrännare

Inledning

I vissa laborationer behöver du värma olika ämnen med en gasbrännare. För att få ett ”brännarkörkort” behöver du lära dig mer om

- gasbrännarens funktion
- möjliga risker
- hur man hanterar gasbrännaren
- vad man ska göra om det börjar brinna

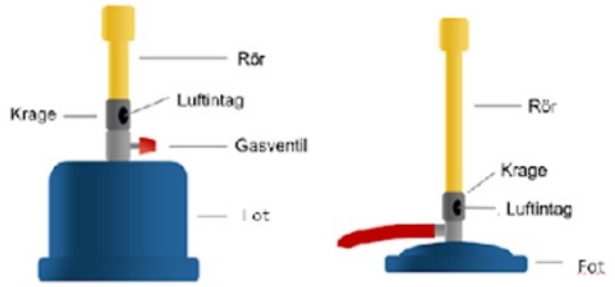
Material

Gasbrännare, tändare eller tändstickor, nödvändig skyddsutrustning, t.ex. brandfilt och värmehandskar.

Teoretisk del – besvara följande frågor

- Vilken brandskyddsutrustning finns i ditt klassrum och var är den placerad?
- Hur ska utrustningen användas, och av vem?
- Var finns nödutgångar?
- Var finns brandvarnare?
- Vilka möjliga risker finns när du använder en brännare?
- Vid en nödsituation/vid en brand, vad gör du?

Praktisk del

Utför följande steg under överinseende av din lärare:

- Se till att arbetsytan är ren och fri från alla brandfarliga och brännbara material.
- Knyt upp långt hår, stoppa in eller ta bort löst hängande kläder och smycken.
- Håll i brännaren vid basen.
- Placera brännaren på en värmetålig yta.

Detta dokument, och idéerna bakom, har sin grund i projektet ORCheSSE, som samfinansierats av Europeiska unionens ERASMUS+ program. Den ursprungliga mallen finns på www.chesse.org. Varken Europeiska kommissionen eller projektet kan hållas ansvariga för användningen av materialet.

Rutiner – beskriver arbetsmoment

Viktigt för kontinuiteten och arbetsmiljön på arbetsplatsen!

- Spädning av koncentrerade syror
- Avfallshantering
- Användning av gasbrännare (se bild)
- Inspektion av kemikalieförvaringen
- Städning
- Inköp

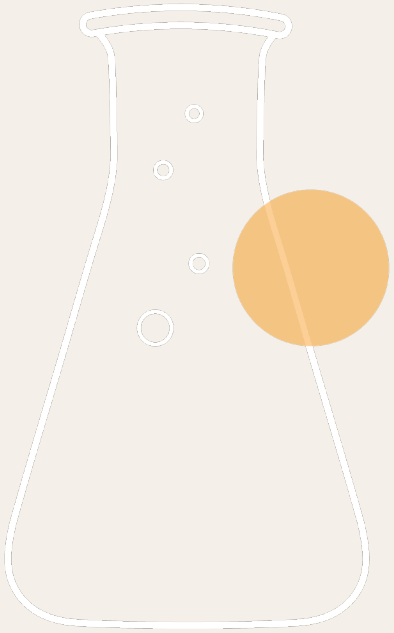
Gärna kort i punktform med illustrationer.

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Mallar för rutiner

Mallar för rutiner och checklistor

- + Rutiner för inspektioner och underhåll
- + Rutiner för riskbedömning
- + Rutiner för märkning av kemikalier
- + Rutiner för säker förvaring av kemikalier
- + Rutiner för att upprätthålla en uppdaterad kemikalieförteckning
- + Rutiner för hantering av labbavfall
- + Rutiner för hantering av olyckor på labb
- + Rutiner för utbildning och fortbildning

→ Rutiner

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Obs! Det här är en mall. Den röda texten i den färdiga versionen. Innan mallen används måste den anpassas till de lokala förhållandena på skolan. Exempelvis, om det gäller en kemi- eller biologiinstitution ändras «NV» till «kemi» eller «biologi» genomgående i dokumentet.

Checklista för skyddsutrustning i NV-lokaler

Denna checklista gäller för [namn/antal rum].

Fyll i checklistan i början av varje termin.

- Om det finns avvikelser, skriv ner vad de är, sätt ett förfallodatum och vidta nödvändiga åtgärder för att rätta till dem eller informera de ansvariga.
- Uppdatera checklistan genom att skriva under "avklarat"-rutan när avvikelser rättats.

Den ifyllda checklistan bör förvaras som dokumentation när alla avvikelser är korrigerade.

Personlig skyddsutrustning

	Ja/Nej/Ej relevant	
Finns det minst ## hela och rena skyddsglasögon? Det ska finnas tillräckligt för både elever och lärare.		
Finns det minst ## skyddsglasögon som kan användas av elever som har glasögon?		
Finns det minst ## skyddsglasögon som sitter tätt runt hela ögonen och kan användas av elever som använder kontaktlinser?		
Finns det minst ## labbrockar i storlekarna S, M, L och XL i tillräckligt antal för både elever och lärare?		
Finns det minst ## paket med skyddshandskar i storlekarna S, M, L och XL?		
Finns hårsnoddar för elever med långt hår?		
Finns handfat och möjlighet till handtvätt med tvål?		
Finns visir och skyddsskärm som kan användas vid demonstrationer?		
Finns värmetåliga handskar för hantering av varm utrustning?		
Avvikelser:	Åtgärdas senast	Avklarad

Brandskyddsutrustning i varje NV-lokal

	Ja/Nej/Ej relevant
Finns brandfilt?	
Finns brandsläckare?	
Är brandsläckarens tryckmätare i den gröna zonen?	

Detta dokument, och idéerna bakom, har sin grund i projektet ORCheSSE, som samfinansierats av Europeiska unionens ERASMUS+ program. Den ursprungliga mallen finns på www.chesse.org. Varken Europeiska kommissionen eller projektet kan hållas ansvariga för användningen av materialet.

Checklistor – för regelbunden kontroll

När kontrollerades följande senast?

- personlig skyddsutrustning
- första hjälpen-låda
- Spolning av ögonduschar och nödduschar

Hur ofta? Av vem?

I samverkan med skyddsronder

→ Checklistor

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Obs: Detta är en mall. Ta bort denna röda text i den färdiga versionen. Före användning ska texten nedan anpassas till de lokala förhållandena på skolan, inklusive skolans rutiner.

Säkerhetsregler för elever på labb

Var lugn och fokuserad medan du arbetar

De flesta olyckor händer när du är ouppmärksam eller försöker göra för många saker samtidigt.

Följ säkerhetsinstruktionerna

Läs säkerhetsinformationen för experimentet och följ lärarens instruktioner. Var särskilt försiktig när du arbetar med farliga kemikalier eller obekant utrustning.

Använd skyddsutrustning vid behov

När du använder skyddsglasögon och labbrock minimerar du risken för att få glassplitter eller skadliga ämnen i ögonen eller på huden eller kläderna. En labbrock kan också snabbt tas av vid brand eller spill.

Ät eller drick aldrig i laboratoriet

Även om du inte arbetar med något riskfyllt vet du inte vad som skett vid labbänken tidigare.

Lär dig hur du säkert hanterar öppna lågor

För att minimera brandrisken, sätt upp långt hår och undvik löst sittande kläder, rensa bort onödigt material från bordet. Lär dig hur du använder gasbrännaren på rätt sätt. Om du är osäker, ber du om hjälp av läraren. Stäng alltid av gasbrännaren när du är klar.

Var försiktig vid uppvärmning

När du värmer ett kärl över öppen låga, värm aldrig ett stängt kärl och rikta alltid öppningen bort från dig själv och andra. Håll ansiktet på lite avstånd. Kom ihåg att uppvärmda föremål tar tid att svalna. Tänk på var du placerar uppvärmda föremål och använd degeltång när du hanterar heta föremål.

Hantera glasvaror försiktigt

Glas kan gå sönder, speciellt vid uppvärmning. Kontrollera att glaset är oskadat innan du tar i det.

Se till att du vet vad du ska göra i händelse av en brand eller en olycka

Att känna till säkerhetsrutinerna och veta var skyddsutrustningen är placerad hjälper dig att reagera snabbt och rätt i en nödsituation.

Detta dokument, och idéerna bakom, har sin grund i projektet CHESSE som samfinansierats av Europeiska unionens ERASMUS+ program. Den ursprungliga mallen finns på www.chesse.org. Varken Europeiska kommissionen eller projektet kan hållas ansvariga för användningen av materialet.

Information

Till vem?

- nyanställda, vikarier och annan personal
- elever och vårdnadshavare

Vad?

Arbetsplatsens rutiner och policys om arbetet på kemi-/NV-institutionen.

Exempel

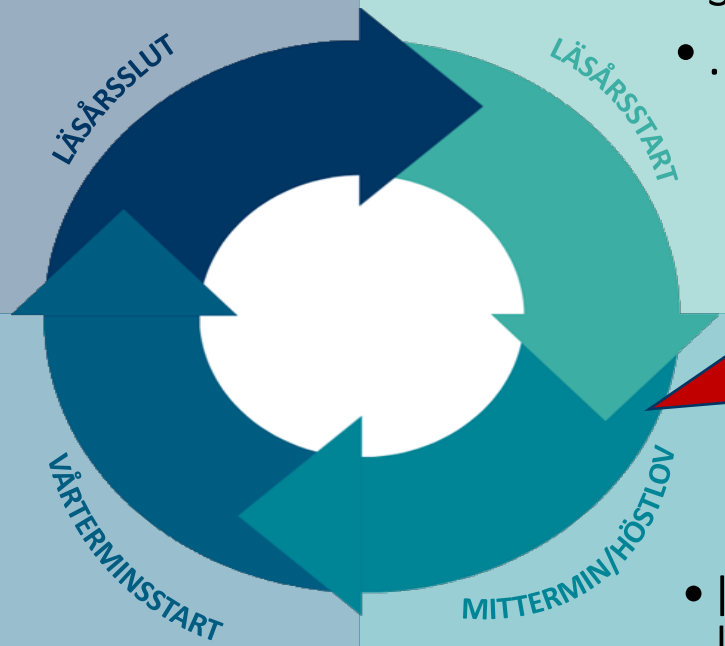
- Säkerhetsregler för elever
- Information vid en olyckshändelse
- Information om var ”kemisäkerhetspärmen” finns

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

ÅRSHJUL FÖR KEMISÄKERHET

- Hämtning av farligt avfall
- Revision av riskbedömningar
- …

- Inspektion av NV-institutionen
- Inspektion av säkerhetsutrustning
- …

Anpassa denna mall efter skolans behov!

- Inspektion av säkerhetsutrustning
- Årlig kontroll och inspektion av dragskåp/dragkåpor
- …

- Inspektion av kemikalieförvaring
- …

CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Detta dokument, och idéerna bakom, har sin grund i projektet ORCheSSE, som samfinansierats av Europeiska unionens ERASMUS+ program. Den ursprungliga mallen finns på www.chesse.org.
Varken Europeiska kommissionen eller projektet kan hållas ansvariga för användningen av materialet..

Foto: KRC

Frågor

1. Har du/ni ett årshjul för arbetet på institutionen?
2. Finns det några skriftliga rutiner för återkommande arbetsmoment på din skola? Vad tar de upp?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Fördelning av arbetsuppgifter

Hem ← Ansvar, rutiner och utbildning ←

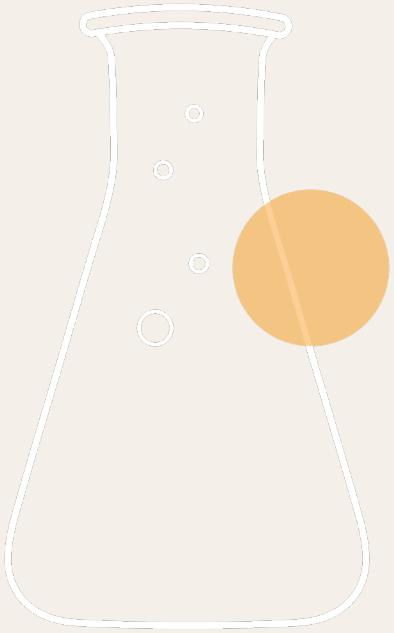
CheSSE
Chemical Safety in Science Education

Ansvar

Alla som arbetar på en skola ska samarbeta för att säkerställa en god arbetsmiljö, men arbetsgivaren har det juridiska ansvaret för kemisäkerheten som är en del av arbetsmiljön.

Innehåll

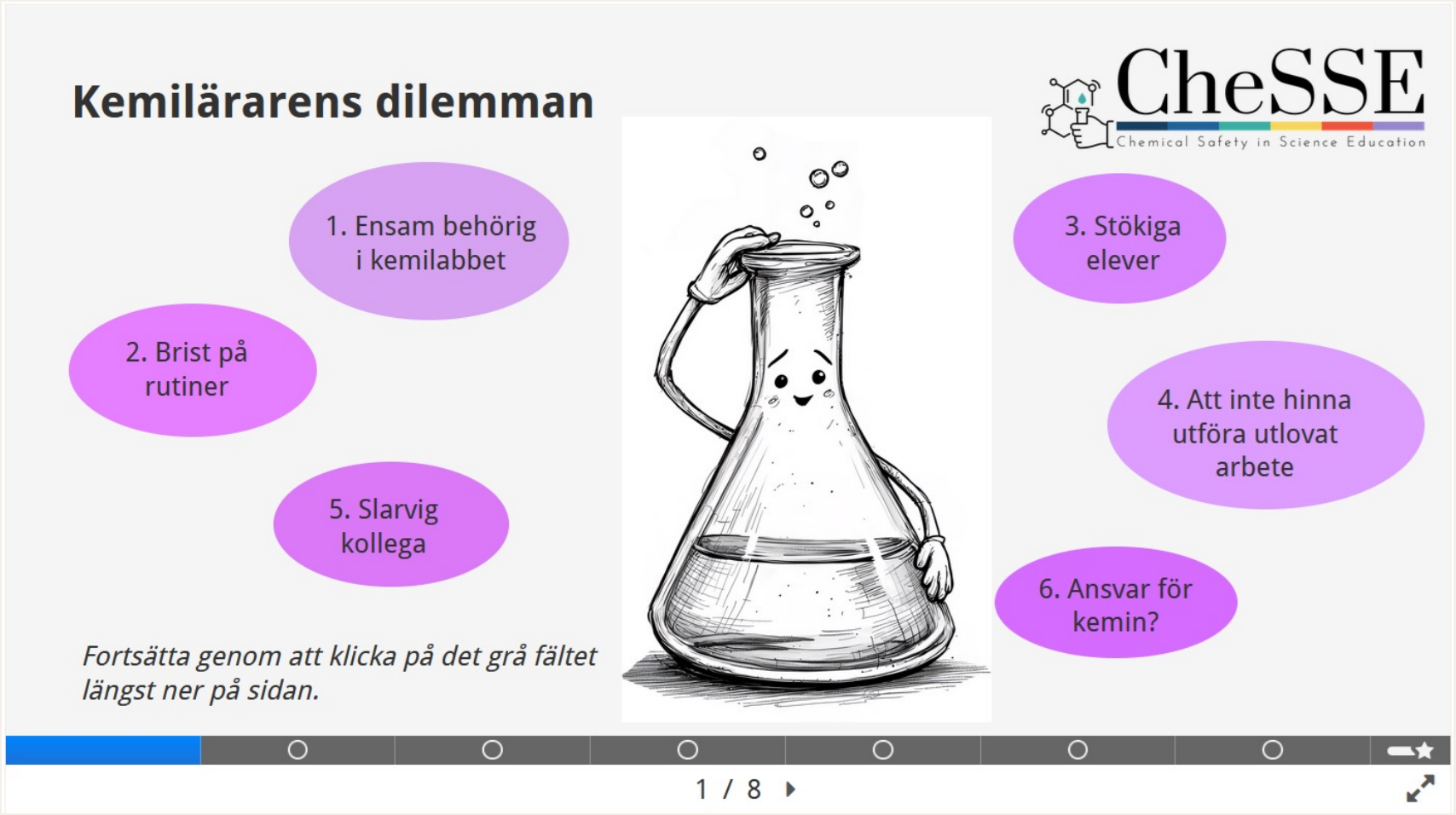
- Arbetsgivarens ansvar
  - Fördelning av arbetsuppgifter
- Lärares och elevers ansvar
- Mer information

→ Ansvar

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Övning om arbetsuppgifter

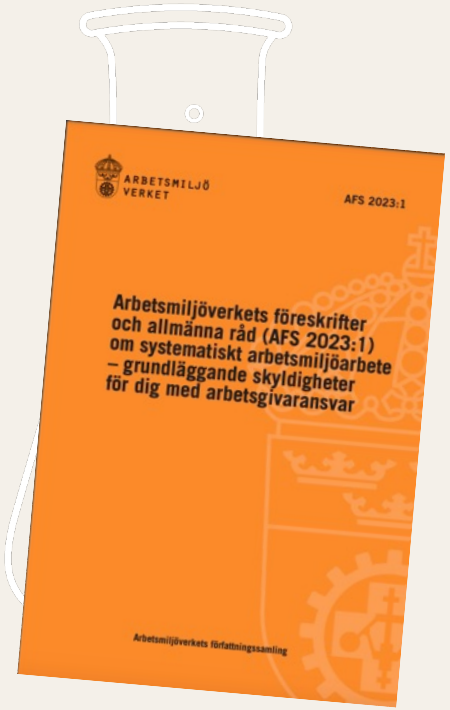

https://chesse.org/h5p/?id=131

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Systematiskt arbetsmiljöarbete

Arbetsgivaren ska:	Arbetstagaren ska:
genomföra de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.	underrätta arbetsgivaren om du som arbetstagare bedömer att en arbetsuppgift kan medföra risk att drabbas av ohälsa.
se till att det finns en skriftlig arbetsmiljöpolicy.	medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö.
se till att det finns rutiner och varje år följa upp det systematiska arbetsmiljöarbetet.	följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Ur Systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM (AFS 2023:1) och Arbetsmiljölagen (1977:1160)

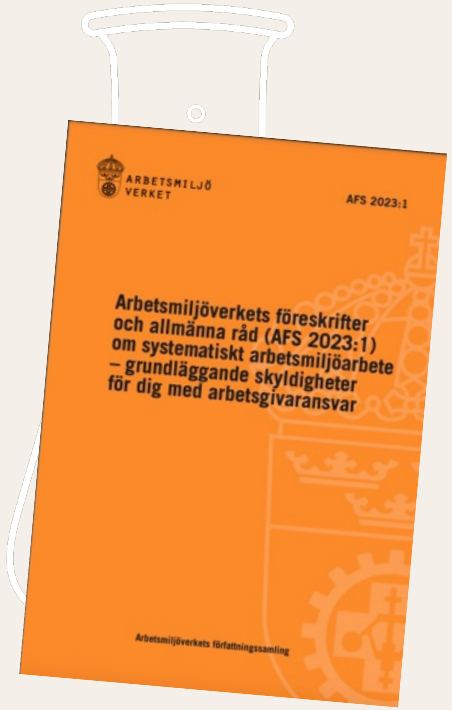
CheSSE Chemical Safety in Science Education

→ Ansvar

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

forts. systematiskt arbetsmiljöarbete

Arbetsgivaren ska:	Arbetstagaren ska:
(Vid riskbed.) ta särskild hänsyn till minderårigas fysiska och psykiska mognad, ålder och övriga förutsättningar.	Känna till att elever i utbildning likställs med arbetstagare i många avseenden.
informera berörda arbetstagare om vilka hälso- och olycksfallsrisker som finns med de kemiska riskkällor som hanteras eller bildas och hur dessa risker ska förebyggas.	snarast underrätta arbetsgivaren eller skyddsombud, om arbetet innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa.
Skriftligt fördela arbetsmiljöarbetet samt ge befogenheter och resurser till berörda.	begära en förändring eller att frånsäga sig den tilldelade uppgiften om befogenheter eller resurser inte räcker till. (*allmänna råd*)

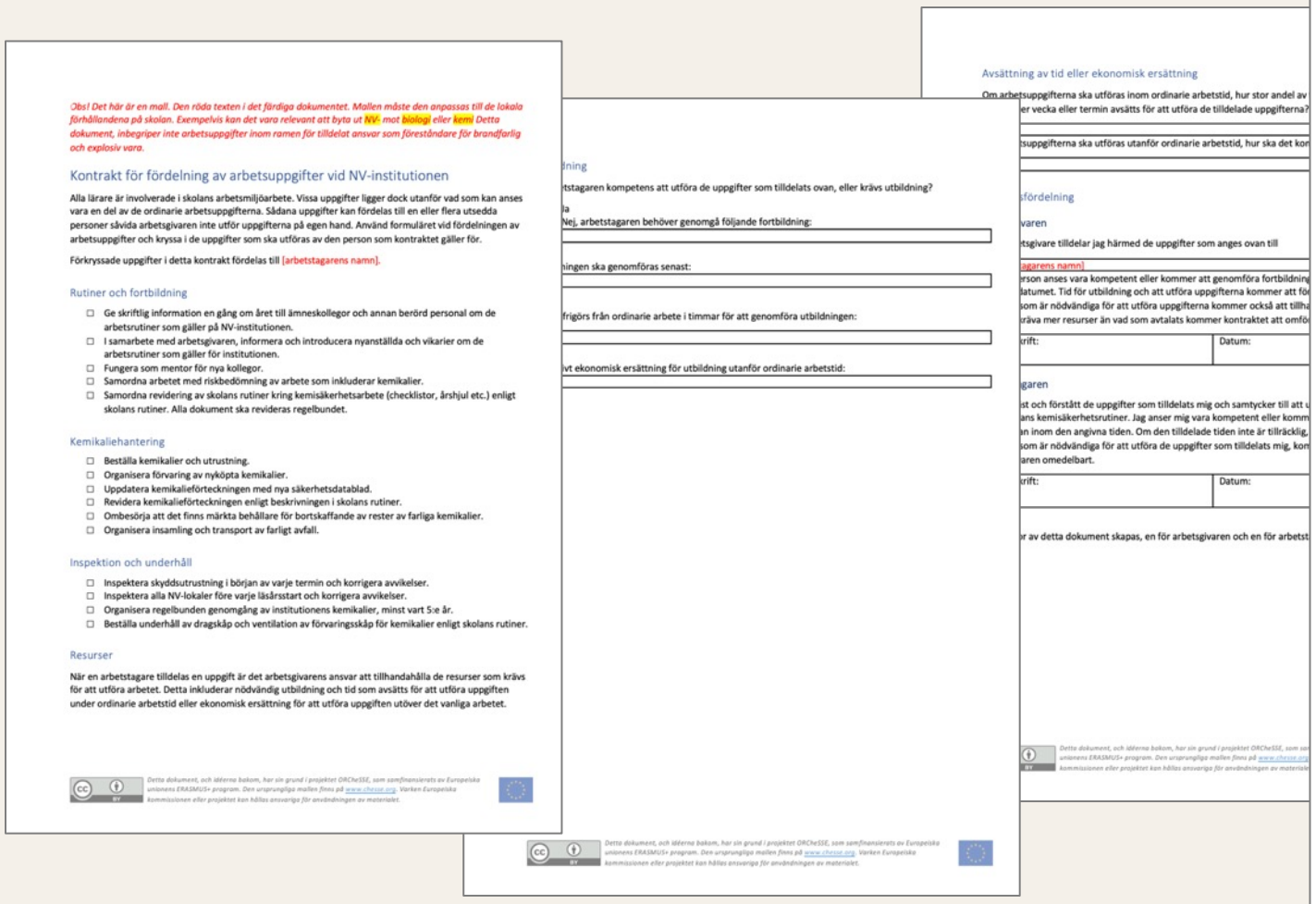
CheSSE
Chemical Safety in Science Education

→ Ansvar

Fördelade uppgifter ska vara tydliga och realistiska

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Fördelning av arbetsuppgifter

→ Länk till dokument

Obs! Det här är en mall. Den röda texten i det färdiga dokumentet. Mallen måste den anpassas till de lokala förhållandena på skolan. Exempelvis kan det vara relevant att byta ut NV- mot biologi eller kemi Detta dokument, inbegriper inte arbetsuppgifter inom ramen för tilldelat ansvar som föreståndare för brandfarlig och explosiv vara.

Kontrakt för fördelning av arbetsuppgifter vid NV-institutionen

Alla lärare är involverade i skolans arbetsmiljöarbete. Vissa uppgifter ligger dock utanför vad som kan anses vara en del av de ordinarie arbetsuppgifterna. Sådana uppgifter kan fördelas till en eller flera utsedda personer såvida arbetsgivaren inte utför uppgifterna på egen hand. Använd formuläret vid fördelningen av arbetsuppgifter och kryssa i de uppgifter som ska utföras av den person som kontraktet gäller för.

Förkryssade uppgifter i detta kontrakt fördelas till [arbetstagarens namn].

Rutiner och fortbildning

- ☐ Ge skriftlig information en gång om året till ämneskollegor och annan berörd personal om de arbetsrutiner som gäller på NV-institutionen.
- ☐ I samarbete med arbetsgivaren, informera och introducera nyanställda och vikarier om de arbetsrutiner som gäller för institutionen.
- ☐ Fungera som mentor för nya kollegor.
- ☐ Samordna arbetet med riskbedömning av arbete som inkluderar kemikalier.
- ☐ Samordna revidering av skolans rutiner kring kemisäkerhetsarbete (checklistor, årshjul etc.) enligt skolans rutiner. Alla dokument ska revideras regelbundet.

Kemikaliehantering

- ☐ Beställa kemikalier och utrustning.
- ☐ Organisera förvaring av nyköpta kemikalier.
- ☐ Uppdatera kemikalieförteckningen med nya säkerhetsdatablad.
- ☐ Revidera kemikalieförteckningen enligt beskrivningen i skolans rutiner.
- ☐ Ombesörja att det finns märkta behållare för bortskaffande av rester av farliga kemikalier.
- ☐ Organisera insamling och transport av farligt avfall.

Inspektion och underhåll

- ☐ Inspektera skyddsutrustning i början av varje termin och korrigera avvikelser.
- ☐ Inspektera alla NV-lokaler före varje läsårsstart och korrigera avvikelser.
- ☐ Organisera regelbunden genomgång av institutionens kemikalier, minst vart 5:e år.
- ☐ Beställa underhåll av dragskåp och ventilation av förvaringsskåp för kemikalier enligt skolans rutiner.

Resurser

När en arbetstagare tilldelas en uppgift är det arbetsgivarens ansvar att tillhandahålla de resurser som krävs för att utföra arbetet. Detta inkluderar nödvändig utbildning och tid som avsätts för att utföra uppgiften under ordinarie arbetstid eller ekonomisk ersättning för att utföra uppgiften utöver det vanliga arbetet.

Detta dokument, och idéerna bakom, har sin grund i projektet ORCheSSE, som samfinansierats av Europeiska unionens ERASMUS+ program. Den ursprungliga mallen finns på www.chesse.org. Varken Europeiska kommissionen eller projektet kan hållas ansvariga för användningen av materialet.

Foto: KRC

Diskussion

1. Har du fått skriva på ett kontrakt om “fördelning av arbetsuppgifter” på din skola?
2. Är arbetsuppgifterna tydligt beskrivna?
3. Vilka resurser har du för att genomföra arbetsuppgifterna?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

I vilka flaskor och skåp ska kemikalierna förvaras?

Hur ofta ska nödduschar och ögonduschar kontrolleras?

Blir kemikalier gamla? När ska de kasseras?

Vad kan man (inte) hälla ut i vasken?

Image by brgfx on Freepik

Måste vi riskbedöma alla laborationer?

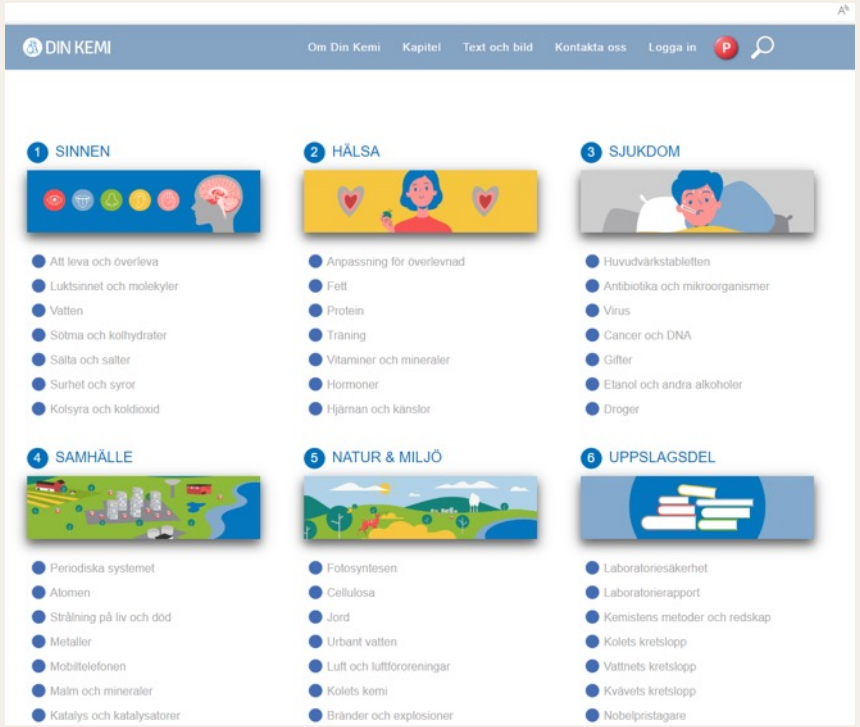
Hur ska arbetsuppgifter fördelas?

Stockholms universitet

KRC Kemilärarnas resurscentrum

Tips för kemiundervisning

Elearning | DinKemi

NO-laborationer på Skolverket

Öppna för användning

EOES
European Olympiad of Experimental Science

Åk 7-9/Gy: → EOES

KEMIOLYMPIADEN SVERIGE

Gy – Kemiolympiaden

SVENSKA KEMISAMFUNDET
The Swedish Chemical Society

→ Skolprenumeration av Kemisk Tidskrift

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

SÄKERHET I BIOLOGIUNDERVISNINGEN

- Kemikalier i biologin: KRC riktlinjer och råd (samarbete)
- Bioresurs arbetar med tre områden:

1. Laborationer med mikroorganismer samt genetiskt modifierade mikroorganismer (smittrisker, sterilteknik, avfallshantering)
2. Djur i undervisningen (dissektionsmaterial, djurförsök)
3. Blodlaborationer i undervisningen (smittrisker, råd och regler)

[Säkerhet - Nationellt resurscentrum för biologiundervisning (uu.se)]

www.su.se/kemilararnas-resurscentrum

/Nyheter

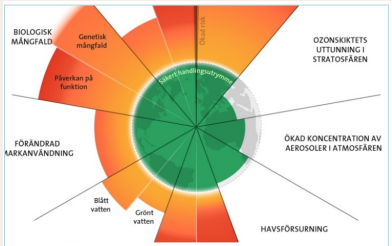

2026-02-08

Anmäl dina elever till forskarskolan i Kalskoga 2026

Nu är det dags att anmäla elever till årets Naturvetenskapliga Forskarskola i Karlskoga, som är ett naturvetenskapligt sommarläger med fokus på kemi och life science Sista anmälningsdagen är den 10 April.

Kemilärarnas resurscentrum

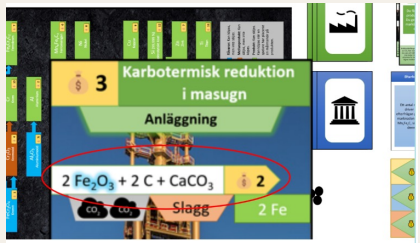

2025-11-23

Moduler för undervisning om miljökemi

I projektet "Miljökemi - kunskap för att hantera utmaningar för människa och natur" utvecklas moduler om aktuella frågor i miljökemi för undervisning i kemi och naturkunskap på gymnasiet.

Kemilärarnas resurscentrum

2025-11-10

Metallmani - gratis brädspel om metallurgi

I Metallmani driver varje spelare sitt eget företag inom metallindustrin. De får köpa råmaterial och investera i olika bearbetningsanläggningar, betala för att driva processerna, sälja produkterna och hantera koldioxidskatter samt andra samhällsfrågor.

Kemilärarnas resurscentrum

/Kalender

05 MARS
UTBILDNING

Rollspel som spelar roll

Är du nyfiken på hur du kan använda rollspel för att koppla undervisningen till kemin i samhället? Genom processdrama kan elever öva på att argumentera om etiska frågor och samtidigt befästa centrala kemiska begrepp. Välkommen till en eftermiddag som...

09 MARS
WEBBINARIUM

Kemikalier i vår vardag

Idag är vi beroende av kemikalier, som underlättar vår vardag, men i många fall vet vi inte vilka effekter de har på oss och på naturen. Alicia Arriaza, från institutionen för miljövetenskap på Stockholms universitet, berättar om aktuell forskning om hur kemikaliers påverkan på...

12 MARS
WEBBINARIUM

Att bygga en kemiinstitution

Tre lärare som har varit med om att bygga upp eller renovera kemiinstitutionerna på sina skolor berättar om det arbetet. Därefter delar vi in oss i tre grupper, med en av dessa tre lärare i varje grupp.

18 MARS
WORKSHOP

Labbdag om behovet av teknisk sprit i skolan

Folkhälsomyndigheten uppdaterar sina föreskrifter om teknisk sprit och undrar om det verkligen behövs i skolan. I så fall hur? Under labbdagen genomför vi laborationer där teknisk sprit används i dagsläget och provar om de går att genomföra med olika former av...

Kemilärarnas resurscentrum

03 AUGUSTI - 07 AUGUSTI
KONFERENS

Experimentell kemi i Gävle

Sommarkurs för dig som undervisar kemi på högstadiet eller naturkunskap på gymnasiet. Under veckan kommer vi att genomföra ett stort antal kemilaborationer som kan användas i undervisningen och samtala om hur de kan användas i undervisningen. Det blir också...

Kemilärarnas resurscentrum

Intresserad av att ingå i vår referensgrupp för att pröva ut nya moduler i CheSSE-ER?

Stockholms universitet | KRC Kemilärarnas resurscentrum

Tack!

Cecilia

UTVÄRDERING: https://survey.su.se/Survey/59644

Stockholms universitet

KRC
Kemilärarnas resurscentrum